

Doma in po svetu

— PREGLED NAJVAŽNEJŠIH DOGODKOV —

Več kot 10.000 Vzhodnih Nemcev drvelo čez odprto madžarsko mejo z Avstrijo — 16.000 več prišlo v Madžarsko z istim namenom — Romunci skušajo priti v Jugoslavijo

DUNAJ, Avstrija — V zadnjih dveh dneh je baje do 10.000 državljanov Vzhodne Nemčije prekoračilo sedaj odprto mejo med Madžarsko in Avstrijo ter nadaljevalo pot v Zahodno Nemčijo, kjer takoj dobivajo zahodnonemško državljanstvo in gmotno pomoč. Vzhodni Nemci so čakali več dni v posebnih taboriščih v Madžarski, ker so madžarske oblasti skušale najti kompromisno rešitev za diplomatsko-politični spor z Vzhodno Nemčijo. V veljavi je namreč pogodba med obema državama, po kateri bi morali Madžari vrniti Vzhodni Nemčiji vse vzhodnonemške državljane, ki skušajo priti čez madžarsko mejo brez vzhodnonemškega dovoljenja. Madžarska vlada pa je liberalizirala svojo politiko in izjavila, da noče igrati policijske vloge za druge države. Ker kompromisa niso mogli doseči, so Madžari preteklo nedeljo zvečer enostavno odprli svojo mejo in dali vzhodnonemškim državljanom vedeti, da ni več ovire za prekoračitev meje z Avstrijo. Skoro v nekaj urah so bila taborišča v Madžarski izpraznjena, val beguncev se pa še nadaljuje. Po zadnjih poročilih danes zjutraj, naj bi prišlo v Avstrijo že več kot 10.000 Vzhodnih Nemcev, 16.000 drugih pa je prišlo v Madžarsko z namenom, da išče zatočišče v Zahodni Nemčiji, kjer so oblasti dale vedeti, da bodo vsakega Vzhodnega Nemca z veseljem sprejeli in mu pomagali. V Zahodni Nemčiji čakajo velika in dobro opremljena taborišča za nove prišleke. Madžarska vlada pravi, da je pogodbo z Vzhodno Nemčijo »suspendirala«, predstavnik vlade pa je dejal, da je preživel čas za pogodbe, ki preprečujejo svobodno gibanje ljudi.

Vzhodnonemška vlada kritizira odločitev madžarskih oblasti, vendar je tudi izjavila, da nima namena preprečevati odhajanja svojih državljanov v Madžarsko. Vzhodnonemško vodstvo, ki je izrazito stalinistično, je po mnenju zahodnih opazovalcev skoro paralizirano zaradi bolezni 77-letnega voditelja Ericha Honeckerja, ki baje ima raka. Odhod tolikšnega števila svojih državljanov je tudi hud gospodarski udarec Vzhodni Nemčiji, kajti so begunci večinoma inženirji, kvalificirani delavci in profesionalci, poleg tega so skoro vsi mlajši od 40-let. Vsi izjavljajo, da so življenjske razmere v Vzhodni Nemčiji skoro nemogoče. Starši z mladimi otroci so brez izjeme dejali, da so prišli na Zahod zato, ker so želeli boljšo bodočnost za njih otroke. Zahodni analitiki menijo, da bo Vzhodna Nemčija slejkoprej prisiljena odločneje ukrepati zoper odhajanje svojih državljanov na Zahod.

Današnji *Wall Street Journal* poroča, da se je skupina 100 Romuncev, ki so prbežali v Jugoslavijo zaradi neznosnih razmer v Romuniji, zbralo pred pisarno Združenih narodov v Beogradu. Želijo posredovanje ZN, da bi lahko prišli na Zahod.

V atentatu ubit bivši župan Medellina — Plačanci trgovcev z mamili dnevno izvedejo teroristične akcije — Bush o svojem načrtu

BOGOTA, Kol. — Včeraj je skupina plačancev trgovcev z mamili ubila 45-letnega Pabla Pelaeza Gonzaleza, bivšega policista in župana mesta Medellin. Pelaez je bil znan kot neizprosni nasprotnik tim. Medellinskega kartela trgovcev z mamili. Na dnevnem redu so napadi in atentati, ki jih izvedejo

plačanci trgovcev z mamili. S svoje strani pa kolumbijska vlada nadaljuje z ukrepi zoper te trgovce. Tako so oblasti aretirale 5-člansko morilsko skupino, ki je delala za enega glavnih trgovcev z mamili, zaplenile so tudi več nepremičnin, ki so jih imeli v lasti trgovci z mamili. Dalje, kolumbijske oblasti bodo menda kmalu izročile tri pomembnejše člane mamilskega kartela ameriškim oblastem.

V ZDA predsednik Bush potuje po deželi in v javnih nastopih brani svoj program za boj zoper mamila. Bushov program namreč kritizirajo predvsem liberalci in demokrati, češ da je preskromen in da zaradi tega nima možnosti, da bi uspel. Bush pravi, da to ni reš, da je program skrbno pripravljen in dolgotrajen ter da bo prinesel pozitivne učinke. Glede morebitne vloge ameriških vojakov v operacijah v Latinski Ameriki, je predsednik rekel, da bodo izven ZDA delali samo ameriški vojaški svetovalci, ki bodo vežbali policijske in vojaške enote v nekaterih državah, ki sodelujejo z ZDA v boju zoper mamila. Nikakor ne predvideva okoliščin, v katerih bi bile angažirane redne enote ameriške vojske. Voditelji latinskoameriških držav tega tudi ne želijo, je pripomnil Bush.

Ukrajinci na nogah — Razmere v ZSSR vedno nevarnejše za Gorbačova in njegov reformni program — Boris Jeljcin v ZDA

MOSKVA, ZSSR — Zahodni analitiki, ki s presenečenjem sledijo razvoju dogodkov v Sovjetski zvezi, so stalno poudarjali, da lahko sovjetski sistem trpi nacionalistična in politična gibanja v baltskih in drugih manjših republikah, kriza bo pa nastala, ako se dvignejo Ukrajinci. Kot kaže, je v zadnjem času do tega prišlo. V Ukrajini se je pojavilo neodvisno od komunistične partije reformno in nacionalistično gibanje »Rukh«.

Gibanje želi odstranitev Vladimira Šerbickega, 71-letnega voditelja Ukrajine, ki je najstarejši član politbiroja in ostanek iz vladavine Brežnjeva. Rukh zahteva temeljito perestrojko za Ukrajino in opustitev člena tako v sovjetski kot ukrajinski ustavi, ki zagotovi »vodilno vlogo« za komunistično partijo.

Vprašanje je sedaj, če bo osrednje sovjetsko vodstvo trpelo pojav nacionalizma, s katerim so kot v baltskih republikah in drugod povezane zahteve za narodno suverenost ali celo neodvisnost, v Ukrajini, drugi največji republiki po prebivalstvu v SZ s svojimi 51 milijoni prebivalcev. Mnenje je namreč, da ta gibanja, obenem ločena pri vsakem narodu in povezana zaradi sličnosti temeljnih zahtev, vodijo nujno do eksplozije, po kateri bo možen samo eden od dveh izidov: prvič, da bo SZ kot država razpadla ali, drugič, da bodo oblast prevzele izrazito centralistične in stalinistične sile. Razmere v SFRJ so v tem oziru slične tistim v ZSSR.

Na svojem prvem obisku v ZDA je trenutno Boris Jeljcin, bivši član vladajočega politbiroja, sedaj pa glasen kritik obstoječega sistema v ZSSR. Jeljcin igra veliko vlogo v novem, neodvisnejšem parlamentu. V raznih televiziranih intervjujih včeraj, je Jeljcin izrazil mnenje, da ima Gorbačov največ eno leto za doseg vidnih uspehov s programom perestrojke. Če teh uspehov ne bo, pristavlja Jeljcin, utegne priti do revolucionarnega izbruha »od spodaj«, to pa bi imelo katastrofalne posledice. Pri uspehih govori Jeljcin predvsem o izboljšanju življenjskega standarda prebivalstva. Trdi, da še vedno podpira Gorbačova in njegovo politiko.

Iz Clevelanda in okolice

Prodaja peciva—

Oltarno društvo pri Mariji Vnebovzeti ima prodajo peciva to soboto, 16. sept., od 11. dop. dalje, v šolski jedilnici. Članice in druge gospodinje so naprošene za domače pecivo.

Lepo uspeli koncert—

Preteklo soboto zvečer so Fantje na vasi v Slov. narodnem domu na St. Clairju zopet navdušili navzoče z izvrstnim koncertom. Dvorana je bila zasedena. Čestitke vsem Fantom s pevovodjem Janezom Sršenom na čelu ter Alp-skemu sekstetu.

Začetek Slovenske šole—

Slovenska šola pri Sv. Vidu začinja novo šolsko leto 1989/90. Prvi dan pouka bo to soboto, 16. sept., in sicer za vse razrede od prvega do osmega, kakor tudi za otroški vrtec in predšolsko mladino, ki je dopolnila četrto leto. Starši, ki otrok še niso vpisali, lahko to storijo to soboto, če pridejo z otroci v šolo pred deveto uro zjutraj. Čas pouka je od devetih do pol dvanajstih dopoldne.

Novi grobovi

Florian Končar

V petek, 8. septembra, je v Meridia Euclid bolnišnici na posledicah bolezni Amyotrophic Lateral Sclerosis (ALS) umrl 62 let stari Florian Končar, rojen v Sloveniji 7. marca 1927, v Euclidu pa živel zadnjih 29 let, mož Marije, roj. Košir, oče Johna, Franka, Thomasa, Rosemarie Krivačič in Angele Končar, 4-krat stari oče, zapuščja pa še tri brate in dve sestri v Sloveniji, lastnik 29 let Model Meat Market na E. 200 St. v Euclidu, član Tabora, Slovenske pristave ter društva Kristusa Kralja št. 226 KSKJ. Pogreb bo iz Brickmanovega zavoda na 21900 Euclid Ave. danes, v torek, v cerkev sv. Križa dop. ob 10. in od tam na Verne duše. Družina priporoča darove v pokojnikov spomin Slovenskemu domu za ostarele, 18621 Neff Rd., Cleveland, OH 44119, ali Amyotrophic Lateral Sclerosis, ALS, 28900 Lorain Road, Cleveland, OH 44126.

Frances Champa

V petek, 8. septembra, je v Slovenskem domu za ostarele umrla 78 let stara Frances Champa, rojena Pizem, vdova po Josephu, teta Eugene in Marie March, prateta Kevina Vosicka, zaposlena kot šivilja pri Richman Bros 42 let, do svoje upokojitve 1. 1973, fanka pri Sv. Vidu. Pogreb bo iz Želetovega zavoda na E. 152 St. danes, v torek, v cerkev sv. Vida dop. ob 9. in na nato na Kalvarijo.

(dalje na str. 8)

Kosilo Oltarnega društva—

To nedeljo ste vabljeni na letno kosilo Oltarnega društva pri Sv. Vidu. Kosilo bo servirano v avditoriju med 11.30 in 1.30 pop. Cena kosilu, ki se bo tudi lahko vzelo domov, je \$7, za otroke pa \$3. Pridite!

Vinska trgatev—

Po kosilu pa ste vabljeni na Slovensko pristavo, na vinsko trgatev, ki bo po zaslugi Pristavčanov in Dramatskega društva Lilije res vinska trgatev z običaji, tradicionalnimi za vinske trgateve v Sloveniji. Ne zamudite te prilike; prireditelj se bo pričela ob 2h pop. Za ples in zabavo igrajo Veseli Slovenci.

Maša za gen. Rupnika—

Tabor DSPB vabi svoje člane in vse zavedne Slovence, da se udeležijo maše za pokojnega generala Leona Rupnika, ki bo v nedeljo, 17. sept., ob deseti uri dop. v cerkvi Marije Vnebovzete na Holmes Ave.

Romanje v Frank, O.—

Vsakoletno romanje v Frank, Ohio, ki ga organizira D.S.P.B., bo v nedeljo, 24. septembra. Kličite enega sledečih za avtobusno prijavo: Viktor Tominec (531-2728), Mary Kokal (835-9417), Vinko Rozman (881-2015), župnišče sv. Vida (361-1444).

Na obisku iz Slovenije—

Dne 8. septembra je v naše mesto prispel iz Slovenije na obisk g. Stanko Vegel. Udeležil se bo poroke svojega nečaka Štefana Vegel. Stanko je brat Franca iz Seven Hillsa, O., in Jožeta iz Euclida, O. G. Veglu želijo prijetno bivanje vsi sorodniki in prijatelji.

Tridesetdnevnic—

V četrtek, 14. sept., ob 7.30 zj. bo v cerkvi sv. Vida sv. maša zadušnica za dr. Johna Nielsena.

Slovenski oktet—

V soboto, 23. septembra, ob 7.30 zvečer bo gostoval pod sponzorstvom Fantov na vasi v Shore Civic Center na E. 222 St. in Lake Shore Blvd. Slovenski oktet iz Ljubljane. Vstopnice za celovečerni koncert bodo po \$8, imeli jih bodo Fantje, dobile se bodo tudi pri vходу v dvorano. Koncert bo nekaj izjemnega in ga ne bi smel zamuditi nihče, ki ljubi slovensko pesem in petje.

VREME

Deloma sončno danes z najvišjo temperaturo okoli 76° F. Spremenljivo oblačno in vetrovno jutri z možnostjo dežja in najvišjo temperaturo okoli 68° F. V četrtek deloma sončno z najvišjo temperaturo okoli 67° F.

Ameriška Domovina je Vaš list!

AMERIŠKA DOMOVINA

6117 St. Clair Ave. - 431-0628 - Cleveland, OH 44103

AMERIŠKA DOMOVINA (USPS 012400)

James V. Debevec - Publisher, English editor
Dr. Rudolph M. Susel - Slovenian EditorAmeriška Domovina Permanent Scroll of Distinguished Persons:
Rt. Rev. Msgr. Louis B. Baznik, Mike and Irma Telich, Frank J. Lausche
American Home Slovenian of the Year 1987: Paul Košir

NAROČNINA:

Združene države:

\$36 na leto; \$21 za 6 mesecev; \$18 za 3 mesece

Kanada:

\$45 na leto; \$30 za 6 mesecev; \$20 za 3 mesece

Dežele izven ZDA in Kanade:

\$48 na leto; za petkovo izdajo \$28

Petkova AD (letna): ZDA: \$21; Kanada: \$25;

Dežele izven ZDA in Kanade: \$28

SUBSCRIPTION RATES

United States:

\$36.00 - year; \$21.00 - 6 mos.; \$18.00 - 3 mos.

Canada:

\$45.00 - year; \$30.00 - 6 mos.; \$20.00 - 3 mos.

Foreign:

\$48.00 per year; \$28 per year Fridays only

Fridays: U.S.: - \$21.00 - year; Canada: \$25.00 - year

Second Class Postage Paid at Cleveland, Ohio

POSTMASTER: Send address change to American Home
6117 St. Clair Ave., Cleveland, OH 44103

Published Tuesday & Friday except 1st 2 weeks in July & the week after Christmas

No. 67 Tuesday, September 12, 1989

Tito za pet grošev

Ta članek oz. »politični esej« je izšel v ljubljanskem Telexu (št. 34, 31. avg. 1989) izpod peresa Iztoka Saksida, asistenta na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Prvi maj 1985. — Narodna banka Jugoslavije vrže na denarni trg nov, pettisočdinarski bankovec. Na njem se kot ikonografski motiv prvič in brez nadaljnega tudi zadnjič pojavi lik nesmrtnega vodje marksistov-leninistov Jugoslavije, Tita. In vsi vemo — v vsakdanjem življenju se Titovo ime še največkrat pojavi takrat, ko ga je treba potegniti iz žepa; ali pa takrat, ko vam prijazna blagajničarka pri bančnem okencu neznansko količino Titov spravi v posebej zanj pripravljeno vrečko.

Priznati je treba, v takem ga, posvečeno ime, še najraje prekolnemo. Samo ugibamo lahko, čemu so se tedaj jugoslovanski inženirji financ odločili za takó drzno potezo. Morebiti so bili uverjeni, da bodo s Titovim likom na bankovcu zakoličili najvišjo možno denarno enoto, izraženo na enem samem koščku počekane papirja — čez to nepremagljivo oviro, so morebiti menili, si inflacija zanesljivo ne bo upala. Dodajte še prelivanje modrih in rdečih odtentov, ujeto modrino neba in globino morja, skupaj z rožnato zarjo obljubljenih, srečnejše Jugoslavije, obenem pa še barve njene zastave; in na hrbtni strani podoba avnojskega Jajca, ki zaokroži celoto!

A jim je bila, finančnim veščakom, vera vzeta: na prvi pogled mogočni brânik na denarnih okopih samoupravljanja ni zdržal. Tito je bliskovito drsel nizdol in že dve leti kasneje so morali priznati njegov dokončni poraz. Na čelu ga je zamenjal dvajsettisočdinarski bankovec, nekaj umazano rjava, in ta se je že čisto brez sprenevedenja prebil na plano samo zato, da bi ga čimprej nadomestil novi in novi in novi...

26. julij 1989 — tega dne je položaj na denarnem trgu docela spreverjen, rekli bi, da dinar sploh ne drži nobenega položaja več. Od uvedbe pettisočdinarskega bankovca nas ločuje neznansko ogromno brezno, za katerega nihče ne ve, kako bi se ga dalo premostiti. Nekateri so za tanke, drugi, z večjo ali manjšo bojznijo v srcu, za razpad sistema, spet tretji so uverjeni, da je ni sile, ki bi za ta sistem sploh lahko jamčila, da je skratka do razpada prišlo že davno, neopazno in smo bili prikrajšani za redki in spektakularni prizor. A kakorkoli obrnete, Tito je danes na denarnem, se pravi na ideološkem trgu 75,7-krat manj vreden kot pred dobrimi štirimi leti.

Poglejmo si nekaj števil. Zgovornih, posebej ko gre za lik pokojnega maršala. Za njegovo bankirsko podobo ste 6. maja 1985, se pravi ob prvi tečajni listi po praznikih in uvedbi novega bankovca, dobili 18,18 dolarjev; danes, ali natančneje, 24. avgusta pa ste za en dolar plačali 5,48 »Titov«, oziroma drugače, za najvišjo denarno enoto, ki dandanes zastopa dinar, za dvamilijonski bankovec, boste

+ Dr. Ludvik Puš

NEW YORK, N.Y. - V noči na prvi september je nenadoma umrl Dr. Ludvik Puš; umrl je na svojem domu v Brooklynu, N.Y., v štiriindevdesetem letu starosti. Čeprav je telesno že zelo opešal, je ostal umsko svež, čital in pisal. Pomagal mu je pisalni stroj, saj proti koncu življenja s svojo roko ni zmožal niti svojega podpisa.

Njegovi življenjepisni podatki so bili objavljeni v Zborniku Svobodne Slovenije I. 1965 in 1966 (in tudi prejšnji teden v AD). Precejšen del svojega življenja je sam opisal v treh avtobiografskih delih: »Podobe iz otroštva Mandriškega Ludveta« (1969), »Klasje iz viharja (1970), dve knjigi, ki sta izšli v Celovcu. Tretje delo »Na dolgo pot« pa je objavljalo kot podlistek v Svobodni Sloveniji (1975/1976).

Rojen je bil 12. januarja 1896 v Veliki Češnjici, fara Št. Vid pri Stični. Gimnazijo je obiskoval in maturiral v škofovih zavodih v Št. Vidu nad Ljubljano. Na ljubljanski univerzi je študiral filozofijo in pedagogiko in tam tudi doktoriral. Zanimala ga je predvsem vzgoja kmečke mladine. O tem predmetu je napisal dve deli in sicer »Kmečki stan« in »O kmečki duši«; obe sta izšli pred vojno v Ljubljani. Močno ga je tudi privlačevala glasba, vodenje zborovskega petja in orglanje.

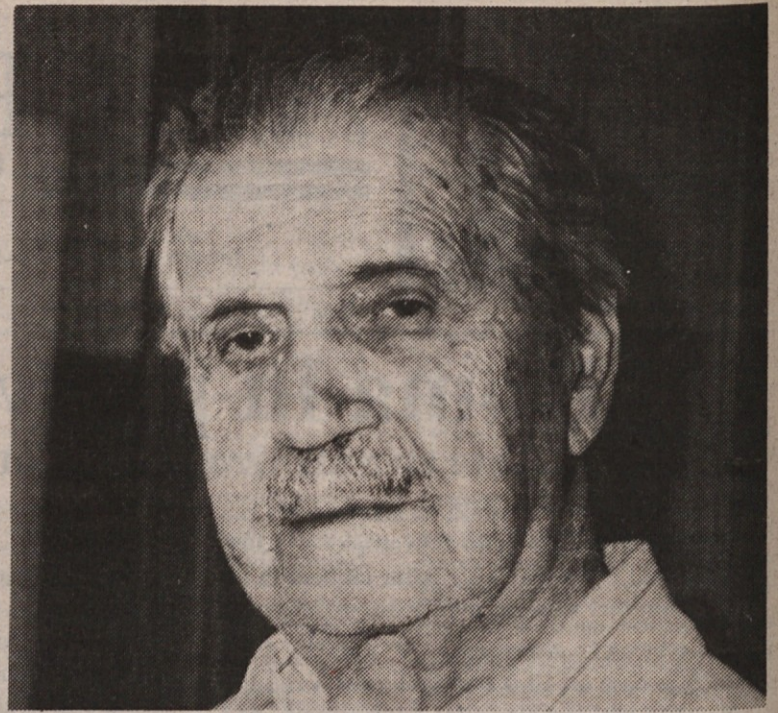
Leta 1923 se je poročil z Minko, rojeno Kajfež, iz Kastela ob Kolpi. Služboval je na Kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu in pozneje na Kmetijskem oddelku Banske uprave v Ljubljani. Ko se je leta 1945 umaknil na Koroško, je dobil službo cerkvenega organista. Tudi po prihodu v Združene države, je v Minnesoti hitro dobil mesto organista pri slovenskem župniku. Z orglanjem si je služil kruh tudi v New Yorku, dokler ni stopil v pokoj. V New Yorku je prišel, ko je januarja 1952 nastopil službeno mesto v tajništvu Krščansko-demokratske zveze za Srednjo Evropo.

Organizacija Christian Democratic Union for Central Europe je bila ustanovljena 1951. leta in je družila krščanske demokrate Slovenije, Češke, Slovaške, Poljske, Litve, Latvije in Madžarske. Pomagala pa je tudi novonastajajočim političnim organizacijam s podobnimi cilji v Latinski Ameriki. Dr. Puš je imel veli-

dobili 72,9 dolarjev. V kavarni Evropa, posrečeni podobi Evrope, kakršno si po meri, »jugoslovanštine« in kajpada, »slovenštine« v resnici edinole znamo predstavljati, ste 1. maja 1985 za steklenico Coca-cola odšteli 90 dolarjev, razumljiveje povedano, za enega Tita ste dobili dobrih petinpetdeset Cocacol. In danes? — v Evropi še vedno lahko pijete Coca-colo, stala pa vas bo 166,66 krat več kot maja 1985, ali drugače rečeno: za eno Coca-colo boste morali odriniti tri »Titote«. A če kdo pri vsem tem še vedno misli, da gre vendarle za sorazmerno, simetrično drsenje vrednosti blaga in dinarskega ekvivalenta, naj pomisli, da se je dalo za protidolarško vrednost dinarja maja 1985 dobiti dobre tri Coca-cole, 26. julija tega leta pa le še 1,39 steklenice Coca-cola.

Kaj nam teh nekaj preprostih števil tedaj pripoveduje? Ne le to, da je samo letos, in po uradnih cenitvah, Titova

(dajle na str. 4)

Dr. LUDVIK PUŠ

ko stikov s krščanskimi demokrati južne Amerike (Ed. Drei iz Čileja, dr. Rafael Caldera iz Venezuele itd.). Nekaj časa je tudi urjeval Mensaje Democrata Cristiano, v španskem jeziku pisan list za krščansko-demokratsko gibanje v Latinski Ameriki. V njegovi zapuščini je razmeroma precej literature iz tega področja v španskem jeziku.

Ob vsem tem zanimanju in študiju problemov Evrope, severne in južne Amerike, pa je ostalo slovensko vprašanje vedno v ospredju njegove pozornosti. Do konca svojega življenja je ostal predvsem Slovenec. V pogovoru z njim si je bil lahko vsak sogovornik takoj na jasnem, da dr. Puš ne bi mogel biti nič drugega kot Slovenec prav zaradi svoje zavestne vključenosti, kar naj bi imenovali slovensko usodo. Vse, kar se je dogajalo slovenstvu v škodo, ga je prizadelo, močno prizadelo. O slovenskih stvareh je veliko pisal, predvsem v Svobodno Slovenijo, Ameriško Domovino, Zbornik Svobodne Slovenije itd. Ko sta leta 1953 začeli izhajati dve skromni glasili slovenskih krščanskih demokratov, je list Domoljub sam urejeval, Slovenijo (prilogo Ameriške Domovine) pa zalagal s svojimi članki.

Leta 1967 je izdal knjižico Svoboda v polmrazu; to delce je odsev mišljenja tiste generacije, ki je živela v dobi, ko je propadla avstro-ogrska monarhija. V odporu do šeststoletne nadvlade A.-O. nad Slovenci, so tedaj slovenski politiki čustveno odobrvali vsakršno rešitev izven zasovražene monarhije. To so bili prestra-

šeni ljudje; bali so se Nemcev, bali so se Italijanov.

Strah pa ni najboljšo vodilo politike. Slabšanje položaja Slovencev v Jugoslaviji, precejšnja sprememba javnega mnenja med Slovenci, politični premiki med politiki v emigraciji in v Sloveniji — vse te okoliščine so počasi načelile dr. Puševu zaverovanost v jugoslovansko rešitev. V odgovoru na anketo (Zbornik Svobodne Slovenije 1966, str. 282-287) je že sprejel možnost, da bi lahko večina Slovencev v plebiscitu zahtevala odcepitev od Jugoslavije.

To je bilo zanj že skoraj boleče popušcanje; bil je namreč zvest dr. Koroščevemu jugoslovanstvu do take mere, da ne bi hotel niti preverjati upravičenost in smiselnost dr. Koroščevih smernic in načrtov. V svoji politični oporoki, Pismo v Argentino (objavila ga je Ameriška Domovina 13. nov. 1987), pa se je dr. Puš nedvoumno odločil za samostojno državo Slovenijo, ker »po sedanjih poti ne pridemo nikamor, razen v narodno pogubo«.

V emigraciji je bil zelo aktiven v SLS in v Slovenskem narodnem odboru, in to prav do konca svojih dni. Živo se je tudi zanimal za ohranitev slovenske navzočnosti v Združenih državah in za ohranjanje slovenske dediščine v tej državi. S peresom se je zavzemal za ustvaritev in razširitev takega slovenskega centra v samostanu slovenskih frančiškanov v Lemontu, Ill. Druga stvar v emigraciji, ki mu je bila zelo pri srcu, je bil list Svobodna Slovenija kot glavna vez med Slovenci. List mu je bil vir informacij o slovenstvu po svetu in svobodna tribuna za izmenjavo misli.

Umrl je torej mož, ki je bil šestdeset let vključen v slovensko javno življenje; pred vojno predvsem kot vzgojitelj, po vojni pa po sili razmer kot politični organizator. Postal je tudi, kar je očitno odgovarjalo njegovemu nagnjenju in sposobnostim, politični časnikar. Kakorkoli je delal, ostal je zvest svojim načelom skozi vse življenje. Do svojega zemljskega konca je ostal katoliški in slovenski mož.

Janez A. Arnež

Drobtinice, sladke in žaltave

CLEVELAND, O. - Še živim in zopet drobtinice drobim, če ravno sem že bil na tem, da se več ne oglasim.

Čas počitnic je minil. Vsak po svoje, pa vsi prav, smo počitnice preživeli. Eni so se duhovno in telesno odpočili, se domov in na delo povrnili, nekaj pa je vedno tudi takih, ki so se malo živi iz potepanja po širokih in dolgih cestah širom Amerike domov povrnili. Jaz, kot se spodobi mojim letom, sem se največ doma držal in zahtaj za hišo pod hruškovo senco premišljeval prehitro minula vesela in žalostna leta. Za priboljšek — pisano je, da človek ne živi samo od kruha — sem prebiral domače časopise, pa tudi nekaj iz onkraj široke luže.

Verski tednik Družina št. 29 je prinesla tudi kratek članek: »Pustite ljudi počivati v miru«. Pisec članka se je verjetno vsled skromnosti in ponižnosti podpisal le z malima črkoma — f. p. Večkrat sem članek »prežvečil«, vedno pa mi je nekaj ostalo neprebavljivega. Članek podajam bralcem neokrnjen v ponatis; le številke pri odstavkih so moja označba, za boljše razumevanje mojega komentarja, ki sledi.

1. Sodim, da ima vsak človek pravico povedati svoje mnenje, ne glede na to, če drugi mislijo drugače.

2. Večkrat sem zasledil tudi v Družini članke, ki govorijo o različnih žrtvah med drugo svetovno vojno in zlasti po vojni. Omenjajo se tudi žrtve, ki jih imenujemo »vetrinjska tragedija«.

3. Vsi, ki si upajo pisati o »Vetrinjski tragediji«, naj se zavedajo, da je tako pisanje dosti nevarno; nikomur ne koristi, nekaterim pa lahko povzroči nepredvidljive posledice.

ce... Menim, da bo treba počakati vsaj še sto let, da se bo sovražstvo bistveno zmanjšalo. Dokler vlada takšno sovražstvo do nasprotnikov, ni nobene možnosti, da bi mogli resno spregovoriti o tej tragediji.

4. Ne smemo biti naivni. Miselnost nekaterih, kakršna je vladala med vojno in prva leta po vojni, se ni prav nič spremenila in se ni premaknila niti za en mikron. Trdno sem prepričan, da bi se Vetrinjska tragedija ponovila tudi danes, z vso brutalnostjo pokola, kakor se je, če bi bil kdo resno ogrožen za svoj stolček...

5. Vsa gibanja za pluralizem in demokracijo pa so komedija z najvišjo možno potenco.

6. Navsezadnje pa je le peščica tistih, ki nosijo posledice teh pokolov. Večina vdov je že v večnosti. Takratne sirote, ki so bile zaznamovane za vse življenje, se tudi bližajo odhodu s tega sveta, ki jim ne bo ostal v dobrem spominu. Poleg tega pa do danes ni nihče uradno spregovoril o tej stvari. Obdaja me občutek, da je pretežna večina Slovencev s tem kar zadovoljna, češ, tako je pač moralo biti. Tudi Cerkev na Slovenskem ni o tem rekla nobene besede. Verjetno velja načelo: Qui tacet consentire videtur. Tisti, ki bi morali kaj reči, hočejo imeti mir... Načela pa tako in tako niso važna.

7. Lepo prosim, pustite te ljudi, naj počivajo v miru, čeprav v breznih, in ne pišite več o teh stvareh. Do dna duše se mi gabi, da se takšne dejanje 40 let razglašajo za nujno potrebno, v dobrobit slovenskega naroda, po 40 letih pa naenkrat ugotovimo, da je bil to zločin. Če kaj veljajo načela o človekovih pravicah, potem velja, da ni dovoljeno pobijati vojnih ujetnikov ne med vojno in ne po vojni. Sapienti sat!

8. Počakajte s pisanjem vsaj toliko časa, da se spravimo v grob vsi tisti, ki smo nosili posledice teh pokolov, kakor, da smo bili mi mladoletniki krivi za drugo svetovno vojno.

9. Ko prebiram članke o teh tragedijah, se vedno znova odpira nikoli zaceljena rana, mnogim pa se s tem daje priljubljenost, da se na ta račun sadiščno izživljajo. Zaupam v božjo pravičnost. Bog bo pravično razsodil med zmagovalci in poraženci. Ponižno pa prosim božjega usmiljenja, da ne bi nikdar več prišlo do takih tragedij, ki so zadale toliko ran, ki se ne bodo nikdar več zaprle.

Tako je pisal dopisnikar f.p. v Družini — drobtinčar pa mu na nekaj stavkov odgovarja.

Tudi jaz si lastim pravico, da povem svoje, po domače seveda, ker tujk ne premore moja glava. Ko sem članek prebral, mi je postalo nekoliko hudo — sodeč po vsebini —, da dopisnika nekje precej čevljev žuli, ko hoče zastrašiti, prepozno seveda, pisanje o »Vetrinjski tragediji«. Tujci,

ki vedo o Sloveniji že leta nazaj, vedo tudi o Vetrinjski tragediji. Obroči na stalinističnem sodu so le toliko popustili, da je nekaj resnice tudi v domovini prišlo na dan. Na sodu med dogami je toliko razpok, ki z zlepa ne dajo zaflikati.

Verjamem, da se miselnost »nekaterih« ni prav nič spremenila. Verjamem, da so tisti pripravljeni ponoviti Vetrinjsko tragedijo, če bi bilo nujno, da bi le ostali v gnezdih. V odstavku 6 pravi f.p., da je le peščica tistih, ki nosijo posledice teh pokolov. Nad 10 tisoč domobrancev samo iz Vetrinje vrnjenih, koliko na poti zajetih, koliko civilistov, mož, žena in otrok, koliko doma po vojni pomorjenih — vse te modri pisec imenuje »le peščica«.

Pravi o »takratnih sirotah«, ki so bile zaznamovane za vse življenje, ne pove pa, kako, s kakšnim znamenjem zaznamovane. S pečatom izdajstva, kakopak.

Poleg tega f.p. samozavestno pravi: »Do danes ni nihče uradno spregovoril o tej stvari.« Pavlihovala pratika verjetno ni o tem pisala, kaj pa knjiga v angleščini The Minister and the Massacres?

Izgleda, da je piscu mero-dajno in verodostojno, uradno potrjeno le tisto, kar piše partija Jugoslavije.

Pod št. 6 v zadnjem stavku je zapisano: »Načela pa tako in tako niso važna.« S tem je f.p. o sebi povedal več kot je mislil povedati — povedal je vse.

Poglejte še enkrat št. 7. Zakaj se ni pisec oglasil že prej, pred več leti? Zakaj ni lepo prosil, naj bi režimski opustili blatenje domobrancev, blatenje emigracije. Zakaj ni povzdignil glasu, ko je npr. v Ljubljani Delo leta 1986 prinašalo, kar je bilo že nešteto povedano — sramotno in lažnivo pisanje o škofu Gregoriju Rožmanu? Če več ne, človek je bil, pa se f.p. ni smilil. Zakaj je bilo nujno, ga ponovno po 40 letih blatiti? Verjamem, da nn vsem, mnogim pa se je tisto pisanje »do dna duše gabilo«.

Smešno se sliši, naj počakamo še sto let. Nasprotno, treba je pohiteti, dokler so še živi tisti, ki so tragedijo doživeli ali jo vsaj na terenu videli. Mladina po tem povprašuje in hoče vedeti. Tako je pa moje mnenje.

Berem v Naši luči:

Slovenska demokratska zveza je začela izdajati neodvisen časopis Demokracija. V njem bo izhajalo tudi podlistek iz Tolstojevih knjig, v kateri je podrobno opisana Vetrinjska tragedija. Tako bo imel g. f.p. še snovi, da se bo lahko jezil — prepričati to pisanje pa vseeno zaenkrat ne bo lahko. Jaz sem omenjeno knjigo prebral, marsikaj pa vem, ker sem bil z dušo in telesom navzoč na Vetrinjskem polju, kjer me je pral dež, sušilo sonce, po želodcu bi pa pajk lahko predel pajčevino. (dalje na str. 4)

V časten spomin Gizeli Hozjan, zavedni Slovenki in domoljubni Prekmurki

Cleveland, Ohio — V sredo, 6. septembra, so me Kustecovi, ožji prijatelji Gizele Hozjan, po telefonu obvestili, da je v zgodnjih jutranjih urah umrla Gizela Hozjan. Vest me je močna pretresla, saj sva z Gizelo Hozjan potom njenega Prekmurskega koticčka postala tudi ožja sodelavca. Večkrat mi je tudi osebno pisala in razlagala svoje poglede v raznih zadevah, največkrat o KSKJ problemih. Pred leti jo je hudo prizadelo, ki so pri glavnem uradu začeli zmanjševati slovenski del Glasila, posebno ko so opustili redno objavo nedeljskih evangelijev in beril v slovenskem jeziku, ki so bili duhovna tolažba ostarelim KSKJ članom in članicam, ki so razumeli božjo besedo samo v domači besedi. Boriti se je tudi morala, da je lahko v Glasilu redno izhajal njen priljubljeni Prekmurški koticček, ki pa je bil po vsej verjetnosti najbolj bran del Glasila.

Gizela mi je 6. januarja 1984 med drugim pisala, da je pred sedmimi leti prevzela društvo sv. Ane št. 170 KSKJ, torej v letu 1977. Vsi vedo - v glavnem uradu in društveno članstvo - kako je v teh letih kot predsednica in tajnica poživila društveno delovanje.

Prekmurje je bilo do leta 1918 z razliko od ostale Slovenije pod madžarsko upravo. Njihovi narodnostni problemi so bili popolnoma različni od ostale Slovenije, zato so se morali sami in na svoj način boriti za svoj narodni obstanek pod madžarskim pritiskom, ki je bil v marsičem hujši kot nemški. Tudi leta 1918 so se morali Prekmurci predvsem sami boriti in prizadevati, da so bili združeni z ostalo Slovenijo. Ta oddvojenost in prepuščenost lastni življenjski volji je v Prekmurcih globoko vsadila neko samozavest, ki jih je združevala v težkih časih borbe za narodni obstoj in jih še danes povezuje v trdno skupino prekmurske slovenske narodne zavesti. Noben drug del Slovenije ni tako povezan, tako požrtvovalen za svoj rodni del domovine, kot so Prekmurci.

Gizela Hozjan ne bi mogla v svojih vsestranskih prizadevanjih tako uspeti, če ne bi imela pri svojih ožjih rojakih Prekmurcih toliko zavestne opore. Gizela pa ni bila edina med prekmurskimi rojaki, med njimi je več takšnih zavednih in požrtvovalnih kot je bila Gizela, a Gizela je znala vse združevati in vzpodbujati k vsakemu dobremu delu - za Cerkev in za slovenski narod, posebno pa za svojo ožjo domovino Prekmurje. Mislim, da je malo cerkva v Prekmurju, kjer ni bilo dodanega kaj Gizelinega prizadevanja za obnovo ali za popravilo, posebno v njenem rojstnem kraju Dolnji Bistrici.

Gizela Hozjan je bila rojena 10. marca 1911 v Dolnji Bistrici v Prekmurju. Nimam bolj podrobnih življenjskih podatkov. Kolikor vem, hodila je samo v domačo ljudsko šolo, širšo narodno-prosvetno vzgojo pa je prejela pri Orlicah. Kot mlado dekle je prišla v Ameriko in je takoj, ko si je vsaj nekoliko gospodarsko opomogla, razdeljevala svojo dušo in srce, svoje živahne sposobnosti med Slovence v chikaški okolici, posebno med svoje ožje prekmurske rojake. Njen Prekmurški koticček je postal glasilo ne samo prekmurskih KSKJ članov in članic, vsi Prekmurci so ga prebirali kot svoje nedeljsko berilo. Nisem mogel ugotoviti, kdaj je začela, a mislim, da je svoj priljubljeni "Koticček" pisala okrog 25 let. V njega je izlivala svojo dušo, vzpodbujala svoje rojake in Slovence k delu za vero in narod. Preproste so bile njene misli in besede, a v dno duše iskrene. Res da mi je kot uredniku vzelo kar nekaj posla, da sem priredil njeno pisanje v tekoče in pravilno slovenščino, a nikdar ni bilo treba popravljati njenih misli in čustev, ko je pozivala in vzpodbujala k sodelovanju v kakršni koli dobri zadevi.

Glede tega mi je pisala: "Ne vem, če Vam kdo toliko dolguje kot jaz." Pa ne vem, s čim Vam naj povrnem za vse Vaše lepšanje, skrb in redno priobčenih mojih dopisov. Vem, da sem Vam zadala mnogo glavobola in skrbi. Ne vem, če bo Prekmurški koticček še izhajal. Pri naših dobrih delih nam je do sedaj veliko pomagal. Starejši so ga radi brali, mnogim je prinesel najnovejše novice o naših domačih zadevah."

Hvala Bogu, ko je Gizela obnemogla, so začele druge pisati. Če ne bo zmogla samo ena, naj poskrbi več žensk ali pa tudi moških, da boste Prekmurci še nadalje imeli svoj "Koticček", ki vas bo povezal, vzpodbujal k dobremu delu, pa

(dalje na str. 4)

V BLAG SPOMIN

SEDME OBLETNICE SMRTI
NAŠEGA LJUBLJENEGA
SOPROGA, OČETA
STAREGA OČETA IN BRATA

JOSEPH KNAUS

ki je umrl 12. sept. 1982.

Sedem let je poteklo,
odkar si nas zapustil,
a v duhu si še vedno med nami.
Počivaj v miru in na svidenje
nad zvezdami.

Žalujoči:

Annie — žena;
Bart in Joseph — sinova;
Theresa in Patricia — snahi;
vnuki in vnukinje;
France — brat v Franciji.

Cleveland, O., 12. sept. 1989.

Odbor Slomškovega krožka v Chicagu, od leve na desno: Anna Gaber, podpredsed., dr. Kalist Langerholz, duh. vodja, msgr. dr. M. Jezernik, Slomškov postulator v Rimu, Gizela Hozjan, predsednica. Stojijo: Metod Žerdin, Mary Balazič, Ančka Kreslin, Marija Rebrica, Anton Glavač.

Dušan Biber

TRŽAŠKA KRIZA 1945

II. del

Na sestanku v britanski ambasadi v Rimu 21. avgusta 1944 je bil Churchill voljan celo razcepiti zavezniško poveljstvo, če bi Amerikanci vztrajali pri umiku svojih čet iz Italije v Francijo. Roosevelta je 28. avgusta spet opozoril, »da bi prihod mogočne armade v Trst in Istro v štirih ali petih tednih imel ne samo vojaške učinke. Titovi ljudje nas bodo pričakovali v Istri.«

Oba predsednika sta se slednjič sporazumela, da bodo o tem razpravljali na sestanku v Quebecu. Tu so vprašanje možnega amfibijskega napada v Istri pustili odprto za primer, če bi se Nemci pod zavezniškim pritiskom začeli masovno umikati v Italijo, Rusi pa še ne bi zavzeli Dunaja.

Churchill je seveda imel pred očmi tudi politične razloge; zavzemal se je, da v srednji in južni Evropi pride čim manj do izraza sovjetski vpliv. Do februarja 1945, ko naj bi po Wilsonovem načrtu zavezniški začeli ofenzivo proti Trstu in Reki, bi bili ti pristanišči že lahko v rokah partizanov, je menil Churchill. V poslanici maršalu Titu pa je 3. decembra 1944 Churchill pikro pripomnil: »Mogoče vas ambicije, ki jih imate glede zasedbe italijanskih ozemelj na severu Jadrana, navajajo k temu, da s sumničanjem in odporom gledate na vse vojaške operacije, ki jih začnemo proti Nemcem z vaših obal.« Tito je to zanikal: »Mi nimamo nikakršnega namena, da bi poskušali prejudicirati odločitve mirovne konference.«

V pogovoru s predsednikom Rooseveltom je Churchill 2. februarja 1945 menil, da bi moral biti Trst »dragocen izhod v južno Evropo«. Zavzel se je, da bi zavezniški zasedli kar največji del Avstrije in menil, »da ni zaželeno, da bi Rusi zasedli več zahodne Evrope, kot je nujno«.

V Jalti je presenečenemu Churchill zavezniški prodor skozi ljubljanska vrata predlagal nihče drug kot Stalin; takrat so Nemci zadržali Rdečo armado pred Budimpešto. Konec februarja 1945 je bilo jasno, da načrtovane operacije Gelignite o izkrcanju v Istri in zavezniškem prodoru proti Ljubljani in Trstu na vzhodni obali Jadrana ne bo mogoče izvesti; zelo na splošno je

DROBTINICE...

(Nadaljevanje s str. 3)

Marsikaj bi se še dalo f.p. povedati, ga eno ali drugo vprašati in mu tudi še kaj povedati, vendar jaz o tej stvari zaključujem in postavim piko.

J. P.

Vesel sem tega dopisa, vendar bi dejal, da bi bilo pametno ga nasloviti na uredništvo Družine in videti, če bi ga ta verski tednik objavil. Tako bi L.P. dosegel tudi f.p., kajti tega ne bo preko našega lista. Ur.

Alexander o tem obvestil tudi Tita. To je bila potem naloga jugoslovanske Četrte armade.

Po ustanovitvi skupne vlade Tito—Šubašić je Churchill 11. marca 1945 predlagal, Eden pa ugovarjal ideji, da bi se britanska vlada postopno vse bolj umikala iz Jugoslavije. Churchill se je odločil podpreti Italijo proti Titu, v upanju, »da Italijo še lahko rešimo pred boljševisko kugo«. Edenu je 18. aprila 1945 med drugim zapupno sporočil: »Komunistično partijo Italije je mogoče razcepiti samo na podlagi Titovih zahtev.« Take svoje misli je feldmaršalu Alexandru razkril šele 1. maja 1945, predsedniku Trumanu pa dan poprej in dodal: »Sodim, da je Italijanom do Trsta in Istre več kot do odkritega komunizma.«

Na tem mestu velja omeniti, da je Edvard Kardelj na seji CK KPS 27. februarja 1944 opozarjal, kako pomembno je, da italijanske množice v severni Italiji ob razpravah o razmejitvi ne bi prišle pod vpliv angleškega imperializma. V pismu dne 30. septembra 1944, poslanem Titu v Moskvi, pa je zapisal tudi: »Imamo močne pozicije v Trstu, kjer so za Jugoslavijo velika buržoazija in proletariat, za Italijo pa komunistična partija in intelektualci. Naši odnosi z italijanskimi komunisti so slabi.«

C. Okupacija Julijske krajine: delno ali v celoti?

Videli smo, da je že v prvih stikih med maršalom Titom in zavezniški v Caserti avgusta 1944. leta vprašanje zasedbe Julijske krajine bilo dvoumno zastavljeno; po eni strani je bila omenjena nedefinirana demarkacijska črta in dogovorjena pomoč Narodnoosvobodilne vojske pri zaščiti komunikacij iz Trsta proti Avstriji, na drugi strani pa omenjena zavezniška vojaška uprava na ozemlju zahodno od italijansko-jugoslovanske meje iz 1939. leta.

V teh dokumentih se omenjata zavezniški nadzor in poveljstvo v pristanišču Trst; o zasedbi celotnega mesta ni niti besedice. Domnevamo lahko, da nejasnim določbam in namenom niso botrovale samo morebitne razlike med vojaki in politiki. Britanci so želeli pri načrtovani amfibijski operaciji in izkrcanju v Istri zagotoviti tudi sodelovanje jugoslovanskih partizanov. Zato jim niso mogli kar naravnost reči, naj se po opravljeni nalogi brž umaknejo z ozemlja, kjer so se že ves čas bojevali proti nemškemu okupatorjem, fašistom in njihovim sodelavcem.

Če na kratko povzamemo: Britanci so povsem realistično uvidevali, da ne bo mogoče vzpostaviti zavezniške vojaške uprave v vsej Julijski krajini, Američani pa so vse do 26. maja 1945 trmasto vztrajali pri zasedbi celotnega ozemlja; niso pa bili prav nič navdušeni za uporabo v ta namen nujno

potrebne sile.

V spomenici zavezniških oficirjev za zvezo pri slovenskih partizanskih enotah, poslani Foreign Officeu 27. decembra 1944. leta, zasledimo jasno misel, da bi Slovenci, kot kaže, bili upravičeni zahtevati staro avstrijsko-italijansko mejo iz 1917. leta, medtem ko bi bilo težje upravičiti slovenske zahteve po mestih Trst in Gorica ter obalnem pasu. Odbor pod predsedstvom sira W. Malkina je predlagal Foreign Officeu začasno razmejitveno črto, ki je Koper, Trst, Devin in Gorico puščala na zahodni strani te zamišljene črte.

Pred srečanjem Churchilla in Roosevelta na Malti konec januarja in v začetku februarja 1945 (Cricket) so v glavnem štabu zavezniških sil za Sredozemlje (AFHQ) menili, da bi bilo najbolje, če bi bila vsa Julijska krajina britanska okupacijska cona, vendar pod nadzorstvom Velike Britanije, ZDA in Jugoslavije. Če to ne bi bilo možno, naj bi se s Titom sporazumeli na osnovi meje iz 1914. leta; pristanišče Trst bi bilo v zavezniških rokah, prav tako tudi poti iz Trsta proti Avstriji.

Odbor za premirje in poveljstvo (A.P.W.) je predlagal različne inačice, med drugim tudi sporazum s Titom o začasni demarkacijski črti. Alexandrov predlog o tripartitni jugoslovansko-ameriško-britanski vojaški upravi za vso pokrajino so podprli britanski načelniki štabov. Orme Sargent je računal z možnostjo, da bodo Jugoslovani prišli v Trst pred zavezniški, odklonili bodo ali pa vsaj zavlačevali umik in delali težave; povabiti bi jih moral, naj se umaknejo le z dela, ne pa iz vse Julijske krajine.

Anthony Eden je na sestanku zunanjih ministrov v Jalti 10. februarja 1945 predlagal ustanovitev odbora, ki bi določil začasno demarkacijsko črto; dotlej naj bi se vsaj načelno sporazumeli, da je takšna demarkacijska črta potrebna. Ameriški državni sekretar Edward Stettinius je odgovoril negativno šele 14. marca 1945; zavzel se je za zavezniško vojaško upravo na vsem ozemlju Julijske krajine.

V Londonu so sredi marca 1945 obravnavali tudi predloge: a) zavezniška vojaška uprava v vsej Julijski krajini, razorožitev in umik jugoslovanskih partizanov; b) zavezniška vojaška uprava na čelu z vojaškim guvernerjem, odgovornim zavezniškemu vrhovnemu poveljniku, in s posvetovalnim odborom; v tem bi bili predstavniki ZDA, britanske, sovjetske, italijanske in jugoslovanske vlade; c) delitev na dve okupacijski coni s tako imenovano Alexandrovo oz. Robertsonovo črto ali pa bolj zahodno črto, predlagano Foreign Officeu. Američani se niso strinjali z Alexandrovim predlogom, da bi jugoslovansko vlado povabili, naj sodeluje v zavezniški vojaški upravi. State Department se je izjasnil

Tito za pet grošev

(nadaljevanje s str. 2)

vrednost padla za kakšnih 600 odstotkov. Konec koncev vemo, da je tiha desakralizacija nesmrtnih vodij najučinkovitejša in je detronizacija, ki se skriva za imenom nesmrtnega vodje, najbolj umazana. Mnogo bolj pomenljivo je to, in sklepajo tako, kot smo si zgoraj predočili ali pa tudi drugače, saj je vseeno! A so ob tem pozabili na poglobitvo: da imajo namreč opraviti z upodobitvijo Enote, enega nesmrtnika, da je status Tita na matrici isti, kot na katerikoli sliki ali kipu vodje, ki mora krasiti vse uradne prostore v tej državi in venča marsikateri tihi, socialistični dom; in so pozabili še to, da množstvo popolno, vase zazrto enoto skoz razmnoževanje praviloma izda.

Z drugimi besedami: 1. maja 1985 je Tito shodil, s sten in podstavkov je preplaval ulice, in dandanes ga mora imeti v žepu vsak mulc, ki bi si rad kupil zvečilni; 1. maja 1985 se je Tito kot pojem, ki zaznamuje eno od jugoslovanskih obdobij in ga poveže v pregledno ideološko množico, uresničil in se začel z neznanstveno hitrostjo razmnoževati. In uresničenje ima za koncepte, tega ne bi smeli pozabiti, pomen razpada, podoba neke celote, v tem primeru Jugoslavije, pa si mora ublažiti izgubo s kakšnim nadomestkom, sicer gre v franže tudi ona. Najdejo se še vedno tudi mazači, ki menijo, da bi bil za to izgubo, za izgubo Tita namreč, najprimernejši lek žalovanje, in ti imajo v nečem vendarle celo prav: razpada s tem ne boste preprečili, a imeli boste vsaj žalovanje in tudi to je nekaj.

Dandanes se milijoni in milijoni posvajalnih, umazanih in strganih Titov — zdaj poznamo tudi natančni datum potopa te žalostne krprije, Jugoslavija je šla v maloro — seveda 1. maja 1985. Brez pompa in trušča, kot se tudi spodbodi.

za umik vseh jugoslovanskih sil in za zavezniško vojaško upravo v vsej pokrajini.

Na seji političnega komiteja pri zavezniškem vrhovnem poveljniku za Sredozemlje 25. aprila 1945 sta Alexander in Macmillan že računala z možnostjo, da bo Tito zasedel vso Julijsko krajino in postavil zavezniške pred izvršeno dejstvo. Oba sta poudarila, da se je potrebno za vsako ceno izogniti vojni s Titom. 27. aprila je Churchill posredoval pri Trumanu, naj bi čimprej dali feldmaršalu Alexandru potrebne ukaze. Ameriški predsednik je to res storil.

Združeni načelniki štabov, ameriški in britanski, so 28. aprila (FAN 536) dali navodila za vzpostavitev zavezniške vojaške uprave v vsej Julijski

krajini, vključno s kvarnerskimi otoki in Reko, vendar brez Zadra, in v Furlaniji s Trbižem in okolico. Sovjetsko zvezo bi naprosili, naj podpre zahtevo za umik vseh jugoslovanskih sil s teh območij. Zadar, Dugi otok, Lastovo itd. naj bi Jugoslovani upravljali v imenu zavezniških, Albaniji pa je bil velikodušno priznan status osvobojenega ozemlja; zavezniški v tej državi ne bi prevzeli odgovornosti za upravo.

Churchill je bil skeptičen. V brzozavki predsedniku Trumanu je 30. aprila 1945 izrazil upanje, da bo Alexander izvedel načrt »kar se da hitro in tajno«. Trst naj bi poskusil zavzeti z amfibijsko izkrcevalno operacijo in šele potem obvestiti Ruse ali Jugoslovane o

(dalje na str. 6)

V časten spomin Gizeli Hozian

(nadaljevanje s str.)

tudi obveščal o novicah med svojimi domačimi.

Gizela Hozjan je bila velika častilka svetniškega kandidata škofa Antona Martina Slomška. Bila je ustanoviteljica in predsednica Slomškovega krožka v Chicagu. Vsej Slomškovi zadevi je s svojim srčnim prizadevanjem bila v izredno oporo moralno in finančno. Sedaj sta se njuni duši že srečali in Slomšek ji je gotovo izprosil pri Bogu častno mesto blizu sebe, saj je srčno verovala v njegovo svetništvo in zaupala v njegovo pomoč. Prepričana je bila, da ji je Slomšek pred leti pomagal podaljšati življenje, a človeška pamet ne more presoditi, kdaj je pravi trenutek za dokončno božjo odločitev.

Gizelino zadnje zemsko stanovanje je bilo v DesPlaines, Illinois. Njeno truplo je bilo izloženo v Žefran pogrebem zavodu, 1941 W. Cermak Road, Chicago. Kropljenje je bilo v četrtek in petek zvečer. Pogreb je bil v soboto, 9. septembra iz pogrebnega zavoda v cerkev sv. Štefana, kjer je bila ob 10.30 uri darovana maša zadušnica. Pokopana je na pokopališču sv. Jožefa. Zapuščča tri otroke: Mary Edwards, Betty Ebzery (James) in John Hozian (Lorraine) ter 19 vnukov in vnukinj in mnogo nečakov in nečakinj.

Upam, da bo o zadnjih dnevih Gizele Hozjan, o njeni smrti in pogrebu nekdo, ki je bil tam, bolj podrobno opisal.

Spoštovana in draga Gizela Hozian! Sedaj ste pri Bogu in ob svojem svetniškem Slomšku. Mi bomo sicer prosili Boga in Slomška za Vas, da Vas z neskočno nebeško srečo nagradita za Vaša dobra dela, a odslej bomo mi potrebni Vaše priprošnje pri Bogu in Slomšku za srečen konec naše zemске poti in snidenja z Vami pri Bogu.

Vsej Gizelini družini, ožjim sorodnikom in vsem njenim dragim Prekmurcem naj bo izrečeno tukaj sožalje vseh res iskrenih prijateljev sedaj rajne Gizele Hozjan.

Jože Melaher

(Ponatisjeno iz Amerikanskega Slovenca)

Kanadska Domovina

NA BARAGOV DAN

TORONTO, Ont. - Na Slovenskem letovišču je bil 27. avgusta Baragov dan. In ob tej priliki smo imeli čast spoznati salezijanskega misijonarja g. Jožka Kramarja. Za nekaj dni se je ustavil tu v Torontu pri g. Stanetu Ulčarju, s katerim se poznata že od prvih šolskih let.

Po maši nam je govoril o svojem delu v misijonih. Poslušali smo ga z velikim zanimanjem. Čez nekaj dni je pa še kazal slike o svojem delu v misijonih v dvoranah pri obeh župnijah. Da bodo še drugi bralci AD kaj zvedeli o njegovem delu, je tu objavljen njegov govor, ki je zelo zanimiv in res izraz srečnega človeka.

»Predragi rojaki, dragi sodelavci našega mladega misijona! Lepo pozdravljam g. Tomaža Mavriča in organizatorjem tega slovenskega srečanja se iskreno zahvalim za povabilo. Prihajam iz našega misijona v Novi Gvineji. V misijone sem odšel, ko mi je bilo 16 let, pet let sem delal v Indiji, v Bengaliji, potem 26 let v Burmi, odkoder so me komunisti izgnali po 26. letih. Potem sem odšel na Filipine med barakarje, kjer sem delal na smetiščih 11 let. Sedaj sem 10 let med primitivnim narodom Kearu v Papui-Novu Gvineji. Nova Gvineja je največji otok, meri okrog 460 tisoč kv km in ima komaj 3 milijone prebivalcev, ki pa govorijo nad 700 različnih jezikov. Pleme Kearu ne pozna Boga, ne veruje v Boga, ne pozna molitev, veruje pa v nesmrtnost naše duše in se strašno boji duhov prednikov.

Tem ljudem skušam prinesiti Kristusovo blagovest, ki smo jo mi sprejeli preko misijonarjev pred davnimi stoletji. Skušam jim pokazati Boga ljubezni in pomagati na pot do našega predka. Vera, dragi rojaki, nam je dana od Boga in nam pomaga premagati težave tega zemeljskega življenja. In ta zaklad nam Bog pošilja preko sočloveka, kakor je poslal Indijancem v tej deželi pred stoletjem.

»Pojdite in učite vse narode in učite jih tega, kar sem vas učil,« ponavlja Kristus tudi nam preko apostolov. Naša prava sreča ni v tem, da imamo vero mi, ampak da to srečo in ta zaklad posredujemo drugim. Vsi smo dolžni po svojih močeh posredovati vero našim

bližnjim. Na žalost pa vidimo, da je po dva tisoč letih, odkar nas je Kristus odrešil, še milijone in milijone ljudi, ki niso slišali o Kristusovi blagovesti, ki so živeli v smrtnem strahu hudih duhov, čarovništva in zapostavljanja. Njim je vsaka stvar dovolj za obračunavanje in pobijanje. Ne poznajo poljedelstva ne živinoreje in ne industrije. Žena pa je edina delovna sila v pravem pomenu besede, sužnja svojega moža, ki jo prodaja po mili volji.

Vzrok vsemu temu je v glavnem naša človeška sebičnost, ki pravi, naj vsak skrbi sam zase. To je beseda, ki se tolikokrat sliši. V koliko pa naša ljubezen lahko pomaga tem ubogim ljudem, naj navedem dva nasprotna zgleda.

Na otoku Nove Britanije v Papui-Novu Gvineji je živel v majhnih vaseh pleme Bainings, ki se je preživelo z lovom in s sadeži, ki so jih dobivali iz pragozda. Sosednje ljudožrsko pleme Tolai pa je v zamenjavo našlo v 17. stoletju v tem miroljubnem narodu lahek plen. Napadali so vas za vasjo, postreljali odrasle, odvedli s seboj mladino in odnesli razmesarjena trupla. Ko jim je zmanjkalo tega živeža, so mladino, ki so jo odvedli s seboj, pobijali, kot mi delamo z domačimi živalmi.

Ob prihodu misijonarjev Srca Jezusovega leta 1882 je bilo to Baining pleme praktično iztrebljeno. S prihodom blagovesti se je to krvavo prelivanje umirjevalo. Kristusova ljubezen je premagala in danes živita ta naroda na Novi Irski in Novi Britaniji v miroljubni slogi in ljubezni. To sta danes najbolj napredna otoka v Novi Gvineji.

V župnijski cerkvi v vasi Rakunaj visi ob glavnem oltarju čudna slika, kjer se vidi razmesarjeno človeško telo in odsekana glava. Ko sem župnika vprašal, kaj pomeni takšna slika, mi je le-ta odgovoril: »To sliko so napravili naši farani. S tem hočejo pokazati svojim potomcem, česa jih je vera rešila. Rešila jih je sebičnega ljudožrstva.«

Drugi zgled pa nam priča, kaj je naša človeška brezbržnost in sebičnost. V Papui se nahaja primitivno pleme Kearu. Vse do našega prihoda l. 1982, se za to pleme ni nihče zavzel, ne vlada in ne misijonarji. Tako ti ljudje še danes

živijo na najnižji stopnji in je ponekod še danes v rabi kamenita sekira. Ne poznajo prevoznih sredstev. Vsa bremena prenašajo žene. Hrano si nabirajo v džungli. V močvirnati zemlji raste palma sago, iz katere pridobivajo svojo hrano. Nimajo vrtov. To palmo posekajo in žena mora odstraniti vrhno skorjo in eno stran in potem razbije s kamenito sekiro notranjost palme, ki je polna škroba. To potem namoči z vodo, ki je včasih umazana kot naša gnojnica.

Poznajo samo vodo iz močvirja. Ko voda to malo omehča, izloči vlakna in ko to potem ocedi in posuši, je ta škrob podoben naši koruzni moki. To potem pomešajo z nastrganim kokosovim orehom, zavijejo v list iz palme in spečejo. Otroške hrane ne poznajo. Mati doji otroka do tretjega leta in potem preide otrok takoj na tako trdo hrano. Zato umre dve tretjini otrok do tretjega leta.

Voda je močvirna in po vaseh okužena še posebej, ker pokopavajo mrlične pod kočami, da jih čarovnik ne izrabi v svoje čarovniške namene. Na teh grobovih spijo. Vsa ta voda se odtaka iz grobov v vodnjak. Predno sem odšel, me je vaški poglavar prosil, da bi mu preskrbel za vas Agapiru pločevinasti rezervoar. Je pač izgubil v par mesecih tri otroke zaradi okužene vode.

Njihov značaj je zelo vroč in tudi napadalen. Ko se razjeze, je takoj puščica in sulica v roki in s tem si dajo pravičnost. Vsaka malenkost jim je dovolj, da se čutijo zapostavljene. Ko sem v vasi Ova-a zgradil streho nad kapelo, so se v vasi Here-Here čutili užaljane. Pridemo z duhovnikom v napadeno vas in tam nas napadejo z orožjem, češ da tudi mi smo ljudje, nismo živali, da bi sedeli v pesku kot živali. »Tam si naredil cerkev, mi je nima mo!« In to vse s puščicami v rokah. »Ali bi ti bilo všeč, da bi jaz gradil cerkev na tvojem dvorišču?« vprašam prvega. Odgovori mi: ne. Pa vprašam drugega in tretjega. Odgovor je bil vedno isti. Potem se pa nasmejem rekoč: jaz nimam prostora v žepu. Nekateri so se nasmehnili. Rečem jim: Dogovorite se, kje bomo imeli cerkev, potem bomo pa gradili.

Imel sem dobrotnike, ki so mi pošiljali denar, tako sem jim lahko obljubil. In res, po nekaj prerokanju, so sklenili, da bodo imeli mašo v kapeli poleg šolske stavbe. Tisti ponedeljek smo si segli v roke in šli k maši v šolski razred.

Mi se približamo samo z malo poguma in nasmehom na ustih. S prerokanjem z njimi ne pridemo nikamor. Vi veste, da nisem duhovnik in torej, kaj dela misijonar, ki ni duhovnik, kaj lahko naredi revež brez duhovniškega posvečenja? Misijonar mora biti pred-

Dva nova spominska kamna pri Spominskem križu v Midlandu

TORONTO, Ont. - Letos poteka štirinajst let, odkar je bil na praznik povečanja sv. križa dne 14. septembra 1975 slovesno blagoslovljen Slovenski spominski križ, ki smo ga torontski Slovenci postavili pri romarskem svetišču kanadskih mučencev v trajen in hvaležen spomin našim slovenskim mučencem, ki so v času druge svetovne vojske in komunistične revolucije in takoj po njej masovno in mučeniško umirali.

Ob križu, ki ga je po načrtih arhitektka g. Vilka Čekuta iz medenine izdelal g. Jože Slobodnik, so z večjimi kamni geografsko označena masovna grobišča po Sloveniji, kjer je na tisoče naših ljudi našlo svoj zadnji počitek po krutem mučenju in neizprosni maščevanju stalinistov, zmagovalcev v državljanski vojni.

Letos smo dodali še dva spominska znamenja, ki označujeta masovni grob v Glinjah na Koroškem in onega v Cerknem na Primorskem. Na glinjskem pokopališču je v skupnem grobu pokopanih 16 komunističnih žrtev, katere so kot begunce že na avstrijski strani partizani zajeli in jih 13. maja 1945 v Reichmanovem gozdu nad Ostrovco enega za drugim pobesili. Vsaj tako so pričali vaščani, pri katerih so partizani pobrali vrvi ter krampe in lopate. Kakšnega streljanja ni nihče slišal. Na ta način je bilo usmrčenih 13 moških in 3 ženske. Po odkopu teh žrtev se je izkazalo, da je bila ena od žensk 14 let staro dekle.

Po zaslugi glinjskega župnika g. Arnulfa Memmerja, ki je zaradi govoric med ljudmi stvar raziskal in dobil nekaj mož, da so gozd preiskali in res našli masovni grob, so bila že razpadajoča trupla prepeljena in pokopana na glinjskem pokopališču, kjer imajo sedaj lepo urejen skupen grob. Za ureditev tega groba so predvsem skrbeli rojaki v Nemčiji in Avstriji, finančno pa smo tudi v Kanadi, ZD in drugod po svetu nekdanji begunci priskočili na pomoč.

Drugo spominsko znamenje ob križu smo postavili v spomin žrtvam v Cerknem na Primorskem, kjer je prav tako masovni grob večjega števila primorskih rojakov, med njimi dva duhovnika (Lado Piš-

čanec in Ludvik Sluga), ki so bili zaradi svojega verskega in narodnega prepričanja od stalinistov pokončani. V Sloveniji je gotovo še več takih grobišč, za katere se ne ve, s časom pa se bo tudi te odkrilo.

Na vseh spominskih znamenjih ob križu so pritrjene kovinaste plošče z imeni krajev, kjer se masovna grobišča nahajajo: Škofja Loka, Podutik, Teharje, Kočevski Rog itd. Zdaj sta v to zvrst grobišč vključeni tudi imeni Glinje in Cerkno.

Plošči za ta dva nova spominska znamenja nam je brezplačno oskrbel g. Jože Slobodnik kot svoje darilo v spomin žrtvam, ki v teh dveh grobiščih počivajo. Zares plemenito dejanje in se g. Slobodniku še javno zahvaljujem za njegovo dobroto, ki jo je izkazoval že ob postavljanju Spominskega križa in jo še naprej izkazuje. Bog Vam povrne Vašo plemenitost, g. Slobodnik!

Zamisel, naj bi se ta najnovejša spominska znamenja ob Spominskem križu postavila, je sprožil Stane Pleško, g. Ivan Marn pa je pri gg. jezuitih, ki upravljajo romarsko svetišče, dobil dovoljenje, da smo na cerkvenem zemljišču vrhu hriba lahko izbrali dva večja kamna in ju ob križu postavili. To delo smo opravili gg. Edi Ferkulj in Rudi Resnik ter moja malenkost, da smo kamna odbrali in zapeljali h križu, zvrtili potrebne luknje in nanje pritrdili plošče, ter kamna delno zakopali v zemljo. Sicer bi bilo želeto, da bi bila kamna nekoliko večja, vendar bi za premik težjih kamnov rabili strojno orodje. Storili smo, kar je bilo v »naših močeh« (dobesedno), ker sta bila kamna precej težka. Tudi tem možem gre zahvala, da se je ta zamisel izvedla.

Manj vesel sem pa, da je tamkajšnji vrtnar posekal lipo in topole, ki smo jih zasadili, ko se je križ postavil. Tudi gospodje jezuiti mi niso vedeli povedati vzroka. Dovolili pa so nam, da zasadimo novo lipo, če tako želimo, ko sva jim z Marnom razložila, da je lipa naše narodno drevo. Iz štora zdaj odganjajo nove veje; skoraj simbolično slovenska lipa nakazuje, da kakor mi, tudi ona noče umreti. Daj Bog!

Otmar Mauser

Hranilnica in Posojilnica »Slovenija«

618 Manning Ave., Toronto • 531-8475	739 Brown's Line, New Toronto • 255-1742	125 Centennial Pkwy N. Hamilton • 578-7511
torek-sreda 10am-3pm	torek-sreda 10am-3pm	petek 4pm-8pm
četrtek-petek 10am-8pm	četrtek-petek 12am-8pm	sobota 10am-1pm
sobota 10am-1pm	sobota 10am-1pm	

Vam nudi sledeče ugodnosti: dnevno obrestovanje vlog (Plan 24) • pogojne vloge (Term Deposit) • hranilne vloge z življenjskim zavarovanjem (shares/savings) • čekovni račun (P.C.A.) • odprta osebna in hipotekna (mortgage) posojila • R.R.S.P. • "line of credit" • "travellers cheques" • "money orders" • "utilities".

SLOVENIA PARISHES (TORONTO) CREDIT UNION LIMITED

vsem vsakomur prijatelj in brat. In to ne delamo z besedo, ampak z zgledom. On je katehet, ki predseduje liturgiji in deli obhajilo. Je graditelj cerkva, šol, misijonskih poslopij, je arhitekt, gradbenik, delavec, ekonom, vzgojitelj mladine in odraslih. Ima ogromno polje za svoje delo. Zlasti mladim me sprašujejo o težavah pri

(dalje na str. 6)

Opravičujem se g. Otmarju Mauserju, ker sem v članku »Torontski nadškof-koadjutor dr. Alojzij Ambrožič pod napadi kanadske levice« po pomoti natipkal, da je članek, v katerem je bil napad na nadškofa, izšel v časopisu »The Toronto Sun«, v resnici pa je izšel v »The Toronto Star«.

Urednik

Ob smrti g. Jožeta Juraka

Prijatelju v spomin

GORICA, It. - Kdor je našel prijatelja je našel zaklad.

Kdor ga je nenadoma izgubil, se mu je podrl svet.

Tako bi lahko rekli za pokojnega g. Jožeta Juraka. In tudi on je prvi stavek velikokrat ponavljal.

Dne 2. julija se je z drugimi sopotniki odpravil na romanje po Dalmaciji in v Medjugorje. V zadnjem pismu, ki je prišlo na najin naslov, je dobesedno napisal: »Grem na pot, ki me pravzaprav ne veseli posebno. Odločil sem se zanjo, da si sam ustvarim sodbo o Medjugorju. Gotovo ne bo tako pozitivna kot je bila lani v Fatimi. Kar se tiče Turčije, grem rad. Priložnost, ki se ne bo več ponovila. Zame bo nov svet in jaz rad vedno znova kaj odkrivam.«

Kdo ga takega ne pozna? Vedno nasmejanega, širokega srca in dobrih rok. Vrata njemu zaupnega župnišča so se vsakemu odprla in marsikdo je pod njegovo streho dobil tudi prenočišče. Kaj bo zdaj? Ne samo, da smo mnogi izgubili dragega prijatelja; farani so ostali brez župnika, ki ni izgubil volje do dela niti, če je k ve-

Na Baragov dan

(nadaljevanje s str. 5)
našem misijonskem delu.

Dragi rojaki, vsi dobro razumemo, da kjer je ljubezen, ni težav. Mati, ki ljubi svojega otroka, se ne čuti obremenjena, ko je otrok bolan, ko pomaga. Če misijonar ljubi narod, katerega mu je Bog poslal, ne pozna težav. Vsaka stvar mu je lahka.

Od mojega 16. leta, ko sem odšel v misijone, pa do sedanjega 70-ega leta, si nisem nikdar mislil, da bi spremenil status svojega poklica niti da bi postal duhovnik, ker pri mojem delu se čutim tako blizu tem ljudem, da bi bliže ne mogel biti, tudi če bi bil duhovnik. Če bi bilo treba izbirati še stokrat poklic, bi si še danes izbral ta poklic: salezijanski pomočnik misijonar v Papui-Novi Gvineji.

Draga sestra, dragi brat! Predno zapustiš ta kraj, se za trenutek zatopi sam vase in pomisli, kaj ti osebno storiš za te tvoje manj privilegirane brate in sestre, ki so brez svoje krivde še danes v tako zaostalem stanju, in kaj ti srce narekuje, da jim ponudiš svojo roko v pomoč.

Podpirajte tudi mene z molitvijo in z dobrimi deli, da bi jih mogli s skupnimi močmi dvigniti iz duhovne in materialne stiske ter da bi mogel do zadnjega diha ostati zvest njim in mojemu življenjskemu poklicu.«

Hvale vredno je tudi dejstvo, da ta misijonar tako dobro obvlada svoj materni jezik, čeprav je v misijonih že svojih 55 let. Slovenščina mu še vedno lepo teče po tolikih letih dela med najrazličnejšimi ljudstvi Azije in Oceanije.

Marija Markeš

černi maši prišla ena sama faranka. Zato pa je njegova beseda spodbujala in pomirjevala istočasno. Vsega tega se bomo intenzivneje začeli zavedati šele zdaj, ko smo ga izgubili. Izgubili za ta minljivi svet, saj lahko upamo, da je že naš priprošnjik pri Bogu in Mariji, ki se ji je tako otroško znal priporočati. Tudi njegova gabska Marija v stranskem oltarju bo morda ostala brez sveč, ki jih je tolikokrat prižigal.

Šele leto dni je minilo, kar so mu po dolgih mesecih skoraj dobro popravili roko, ki si jo je nesrečno zlomil. Bil je poln življenja in načrtov. Poleg Turčije je želel letos obiskati tudi Južno Tirolsko, kjer je deloval kot mlad kaplan. V načrtu pa je bil tudi obisk pri bratu, sorodnikih in na Brezjah. Zdaj se je vse podrlo — ostali bodo le lepi spomini. Še dobro, da smo že jeseni pomolili na grobu staršev, kjer je zdaj, po pisanem življenjskem potovanju, našel svoj zadnji počitek.

Tržaška kriza 1945

(nadaljevanje s str. 4)

svojih načrtih. Vendar je še istega dne feldmaršal Alexander po raznih administrativnih zapletih obvestil maršala Tita. Svojim četam je ukazal nadaljevati operacije, »dokler v celoti (sic!) ne očistite Julijske krajine ali pa se povežete z rednimi (sic!) jugoslovanskimi oboroženimi silami«. V obvestilu Titu je bil na ukaz Washingtona prvi del tega stavka zamolčan, drugi pa preoblikovan v »s silami pod vašim poveljstvom«. Zdi se, da je Alexander tako ubil dve muhi na en mah; po eni plati je izpolnil navodila združenih načelnikov štabov, po drugi pa spoštoval dogovor s Titom v Beogradu. V tej luči je reško-tržaška operacija jugoslovanske Četrte armade izrednega strateškega in političnega pomena. Devetega korpusa (še manj pa garibalbinske enote) v omenjenem ukazu in tudi kasneje niso priznavali kot del jugoslovanske redne vojske!

Titov odgovor se Alexandru ni zdel neugoden. Menil je, da bi bilo najbolje mirno napredovati, zasesti vsa vojaško pomembna področja v Julijski krajini in se izogibati odprtim spopadom z Jugoslavi. Ocenil je, »da mu je bil sedaj vsiljen kurz napredovanja na vojaški osnovi.«

Ameriški diplomati so še naprej vztrajali pri zasedbi celotne Julijske krajine, tako v memorandumih State Departmenta Trumanu 4. in 10. maja kot 5. maja v analizi ameriškega političnega svetovalca v zavezniškem štabu Alexandra Kirka. Ameriški ambasador v Beogradu Patterson je v pogovoru 9. maja z dr. Vlatkom Velebitom, vršilcem dolžnosti jugoslovanskega zunanjega ministra, to stališče zamolčal.

(nadaljevanje prihodnji tork)

In kaj bo »Katoliški glas« brez njega? Upravičeno lahko zapišemo, da so se podrli trije vogli. Konec tedna je prebiral časopise in zasledoval novice, ob ponedeljkih je šel po večerni maši na uredništvo, pisal in koregiral. Že nedeljsko popoldne pa je dostikrat porabil za pot v Mošo, kamor je dajal delat ali hodil iskat klišeje. Tudi ob torkih zvečer se je včasih dolgo v noč videla luč v prvem nadstropju hiše št. 18 na Placuti. Sreda pa je bila dan Katoliškega glasu. Po maši na Vrhu se je odpeljal v tiskarno, kjer je bil najmanj do štirih popoldne v polnem zamahu pri delu. Samo kosilo si je privoščil pri sestrah, ki so tako dobro skrbele zanj. Zvečer tega dne je bil najbolj zadovoljen, oz. srečen človek. In če ga je kdo tedaj povabil na večerjo, je bil zelo hvaležen. Rad

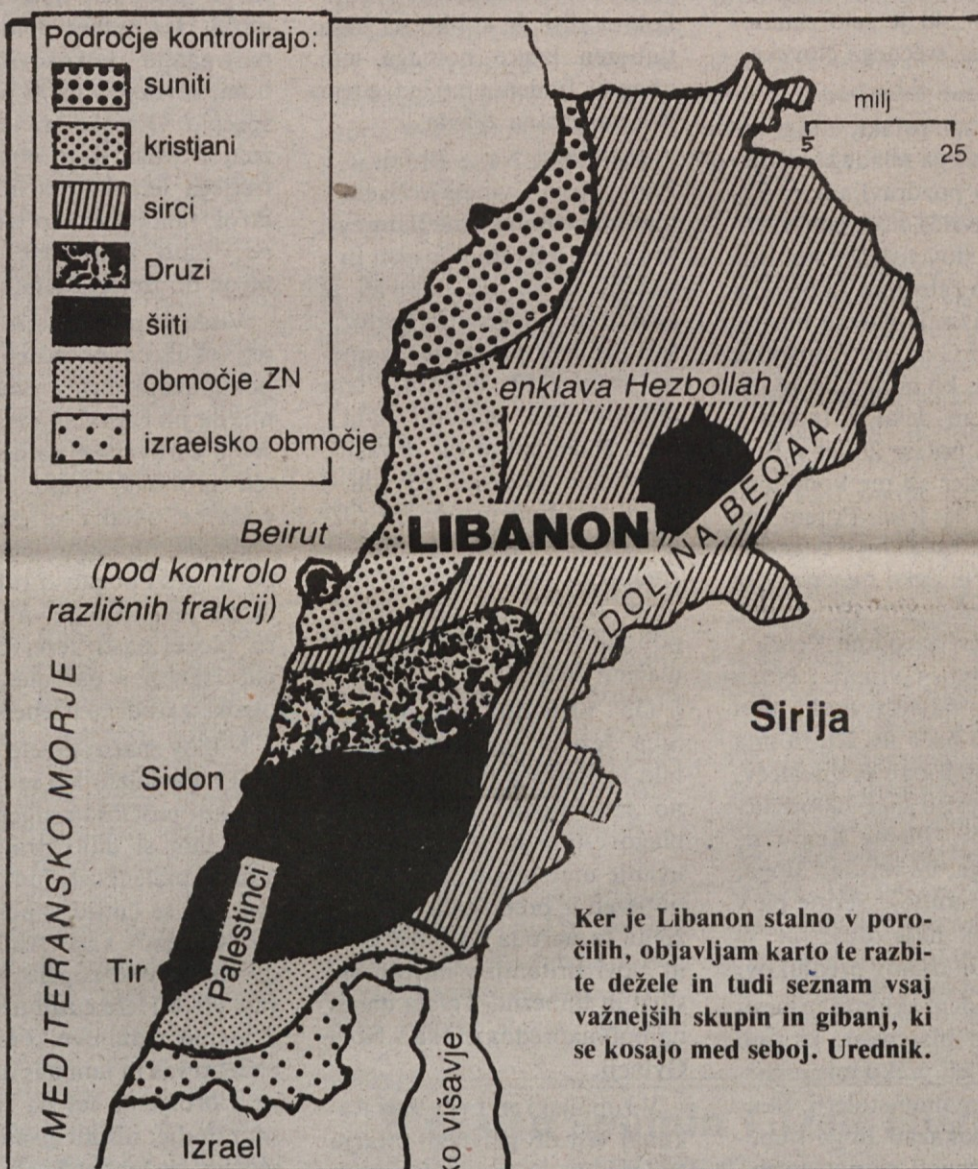
je šel včasih kam na obisk. (Vsem tistim, ki so ga včasih imeli v svoji sredi, bo zdaj manjkalo). Še raje pa je sam koga povabil in bil velikodušen. Zdad mu bo pa Bog poplačal vso to gostoljubnost in prisrčnost.

Prezgodaj je bil njegov odhod za nas, a božja pota niso naša pota. Kljub pomanjkanju duhovnikov ga je Bog poklical k sebi. Dne 11. junija smo skromno proslavili in zalili njegovo 45-letnico duhovništva. Ponavljal je, da 50-letnice ne bo dočakal, vseeno pa smo upali, da bomo čez pet let poleg zlate obhajali tudi bratovo srebrno — midva pa bi poleg njiju praznovala srebrno poroko (na isti dan kot brat Cvetko). Kakšna slovesnost bi to bila! Pa bodo ostale le sanje. Hvaležna pa sem Bogu,

da smo vsaj točno na 45-letnico skupaj poromali na Barbanu in imeli lep dan, ki se je iztekkel v Števerjanu, na obisku pri gospodu dekanu, njegovem prijatelju. Sicer pa je imel veliko prijateljev, posebno med duhovniki, in njegova družba je bila vsem prijetna. Zdad ga bo pogrešal dr. Škerl, ki je ob torkih prinašal k njemu tržaško pošto, dr. Humar pa je izgubil vestnega in kritičnega sodelavca. In še vsi drugi, ki jim je vedno privoščil prijazno besedo in bil v pomoč.

Vrzel, ki je nastala z naglo smrtjo g. Juraka, se ne bo tako hitro dala popraviti, ostane pa nam upanje, da se enkrat spet srečamo, rešeni vseh zemeljskih nalog.

Rafaela Böhm
Kat. glas, 13.7.1989

Kdo je kdo

AMAL šiitska politična in vojaška organizacija (ust. 1974); vodja bivši libanonski pravosodni minister Nabih Berri; cilj osvoboditev J Libanona; od 1985 pod sirsko kontrolo; 6500 vojakov, potencialno do 18.000; proti Palestincem (Eliminacija palestinskega faktorja bi pomenila jamstvo izraelske popustljivosti).

ISLAMSKI AMAL frakcija, ki je nastala 1982 po razcepu v Amalu; vodja Husein Musawí (iranski učitelj); fanatični samomorilci, napad na amer. ambasado 1983; podfrakcije: ISLAMSKI DŽIHAD ZA OSVOBODITEV PALESTINE, AL DAUWE (proiranski iraški šiiti), ORGANIZACIJA REVOLUCIONARNIH SIL POTLAČENIH Z VSEGA SVETA; atentati, ugrabitve, itd.

DŽUMDALAH brigada samomorilcev, lojalnih Iranu.

HEZBOLLAH (Hizb-o-Alaha) fundamentalistična šiitska organizacija iranskih čuvarjev revolucije (Pasdar-e-Eslami); vodja šejk Mohammad Husein Fadlallah; izvoz iranske revolucije; rivalstvo z Amalom za vodilno vlogo v šiitski skupnosti, glavni oporišči na J Libanonu in v Z Beirutu.

MURABITUN (Neodvisna naserjanska organizacija); vodja Ibrahim Qoleilat (živi v Libiji); sunitska milica v taktičnem zavezništvu s PLO, da bi oslabil šiitski vpliv; potolčeni v napadu šiitov in Druzov na Beirut 1985.

TAWHID (Islamsko gibanje enotnosti); vodja šejk Šaban; sedež Tripoli; poraženi v sirski ofenzivi proti Palestincem 1983, posamezne frakcije priključene k Hezbollahu (1987).

ISLAMSKO GIBANJE ZA ZDRUŽITEV ali ISLAMSKO BRATSTVO sunitska funda-

mentalistična skupina; nekaj tisoč vojakov, proti Sircem.

ARABSKA DEMOKRATSKA STRANKA nekaj tisoč vojakov, »pink panterjev«, proti Islamskemu bratstvu, prosirska.

SILE NATAČA SAD naserjansko gibanje, oporišče v pristanišču Sidon.

DRUZI vojaška in politična organizacija; vodja Valid Joubblatt? milica Druzov; PSP (Progressivna socialistična stranka) od 1000 do 5000 vojakov v planinah Šuf in Eli; sovjetski trening in orožje, sirška kontrola.

YAZBAKIIN DRUZI rivali Joubblattovih Druzov; vodja Fejsal Arslan v zavezništvu s krščani.

LIBANONSKE SILE vojaška frakcija stranke in klanov, združenih v Libanonsko fronto: falanga (kataeb), Nacionalna liberalna stranka, Čuvarji ceder, Maronitski duhovniški red, al Tanzim (ekstremna krščanska desnica), Marada, itd.; vodja Samir Geagea; zagovarjajo ustanovitev separatne kristjanske enklave s kantonalno državno ureditvijo v Libanonu; po precejšnjih izgubah v bojih z Libanonsko armado v začetku letošnjega leta sklenili z njo taktično zavezništvo v boju proti prosirskim milicam in sirski armadi.

LIBANONSKA ARMADA regularna libanonska vojska; vodja predsednik libanonske vojaške vlade, general Michel Aun; iraška podpora; cilj vojaški poraz sirskih enot v Libanonu, vzpostavitev centralne libanonske vlade.

SLA armada južnega Libanona; vodja Antoine Lahad, kontrolira J Libanon oz. 12 km široko »varnostno območje« na libanonsko izraelski meji; izraelska podpora.

SIRSKA ARMADA od 1972 (tajno) oz. 1976 (javno) je 40.000 sirskih vojakov na SV Libanona, v dolini Beqaa in Z Beirutu; cilj divide et impera, okupacija Libanona, uničenje PLO.

Primer delovanja varnostne službe v Sloveniji

Po več kot mesečni odsotnosti se je »Mladina« zopet pojavila v trgovini »Tivoli« tu v Clevelandu. Zakaj je prišlo do zastoja s strani agencije, ki to in druge slovenske revije iz SFRJ dostavlja trgovini, ni znano, v številki od 1. sept. pa je članek o bivšem agentu varnostne službe Nurifu Rizvanoviću, ki je bil obsojen na sedem let zapora zaradi predanja tajnih dokumentov zahodnonemški iz italijanski obveščevalni službi. Rizvanović sedi v zaporu v Sloveniji, kjer ga je intervjuval novinar Mladine Borut Meško. Ker se del tega, kar je povedal Rizvanović nanaša na delovanje slovenske tajne policije in spiskarstva Slovencev, ki jih namestijo ob morebitnem policijsko-vojaškem udaru v Slovenijo, zapreti, intervju prinašamo v celoti, skupno z uvodom.

V začetku oktobra 1987. leta je namestnik vojaškega sodišča v Ljubljani Radivoje Majstorović vložil obtožnico proti dvema civilistoma in dvema oficirjema. Pred vojaškim sodiščem so se začele priprave na tajni proces proti vohunom. Še pred tem pa je šlo skozi postopke udbovskih in vojaških zasliševalcev 59 civilistov in 36 oficirjev.

Glavni obtoženec: Nurif Rizmanović, nekoč aktivni oficir, sedaj bivši najemnik Službe državne varnosti za Slovenijo in soobtoženi: Milojica Dražinac, starejši vodnik, Mustafa Džanović, major, oba iz kasarne v Novem mestu, in civilist Jože Sitar iz Mirna pri Novi Gorici. Obtožbe: Rizvanović naj bi ob sodelovanju ostalih obtožencev brez vednosti SDV predajal dokumente in predmete vojaške narave nemški (BND) in italijanski (SISMI) obveščevalni službi. Izid: v sedmih letih zapora, ki jih Rizmanović prestopa v KPD Dob, se zrcalijo razmerja znotraj SDZ za Slovenijo in med njo ter vojaško varnostno službo. Nauk: vojska svoje ljudi, če pridno sodelujejo s sodiščem, vedno zaščiti. Tako sta soobtožena oficirja Dražinac in Džanović dobila mnogo nižje zaporne kazni kakor Rizvanović, vrhovno vojaško sodišče v Beogradu pa jih je še dodatno znižalo.

Ali je bil proces zgolj uvod v proces proti četverici? Zakaj bi se namreč v nasprotnem primeru v predlogih za razširitev preiskave znašla Mladina in enote teritorialne obrambe? Pravica? Če bi obstajala, bi morali v tem trenutku namesto Rizvanovića sedeti vsi, ki jih je o svojem delu sproti obveščal:

nekaj udbovskih šefov za Slovenijo, med njimi pa se pojavljajo tudi tako zveneča imena kot: polkovnik Miran Kranjc; general Višnjic, polkovnik Mutić, admiral Stane Brovet itn.

• Po več letih dela za SDV za Slovenijo so vas vaši kolegi leta 1987 spravili v škrpce kar med službenim potovanjem.

Aretirali so me 23. maja 1987. leta na mejnem prehodu v Gornji Radgoni, kjer sem bil s soprogo in otrokom. Postopek je bil v začetku videti popolnoma normalen. Carinik je zahteval prijavo blaga, potni list itd. Po opravljeni kontroli me je pred zapornico počakal miličnik in zahteval, naj grem z njim v zgradbo carine, soproga pa je z otrokom ostala v avtomobilu. V pisarni sem sedel dobri dve uri, ne da bi mi povedali zakaj. Ko sem jih vprašal, na kaj čakam, so mi povedali, naj bom kar tiho.

Ker sem v preteklosti pač opravljal določena »pravila«, bodisi v Nemčiji, Italiji ali v Iraku, sem si mislil, za kaj gre... Potem je prišla civilna policija. Od tam so me brez naloga za aretacijo odpeljali v Ljubljano. Še isti dan so me na Povšetovi dali v celico, kjer se je pojavil eden od mojih bivših sodelavcev, spraševal in trdil, da sem imel v avtomobilu neke materiale za vojaško obrambo. Rekel sem, da nič ne vem o tem, saj konec koncev nisem bil prisoten pri preiskavi avta. Potem so se pojavili še moji nadrejeni, o čemer res ne bi želel govoriti...

To so bili predstavniki državne varnosti, ker je nalog o aretaciji podpisala SDV. Na originalu lepo piše: Državna varnost, nikjer ni žiga Rep. sekr. za notr. zadeve. Če sem bolj točen, je bila to novomeška DV. Naj vam bo takoj jasno, da so pristojnosti novomeške DV enake kot tiste v Beogradu.

• Morda bi se vrnila nazaj, ko ste omenili, da ste bili v Nemčiji, Iraku. Kaj ste počeli tam? V obtožnici namreč obstajajo trditve, da ste bili dvojni agent.

Vse, kar sem počel od 13. novembra 1982 pa do aretacije, je bilo po naročilu Državne varnosti Slovenije.

Ena mojih temeljnih nalog je bila, da se infiltriram v zahodnonemško obveščevalno službo BND, kar je trajalo vse od leta 1985 dalje; slediti delo njenih filijal, obveščevalcev, skušati izvedeti, kakšne so njihove metode, šibke točke, namere itd.

• Kakšno pa je načrtovanje takšne operacije pri nas? Jo pripravi večja skupina ali morda strokovni štab?

Naloge izdajajo na različne načine: tako vam enkrat izdajajo naloge pooblaščen organi v generalštabu, vendar sploh ni nujno, da o tem informirajo vašega nadrejenega, ker morda niti ne vejo, kdo je oseba v Sloveniji.

Operativec pravzaprav nikoli ne ve, kakšne odločitve so bile v ozadju. Videti je pa tako, da vas prepričajo, da lahko živite tudi brez vode: »Vi ste patriot, vi ste edini zmožni za to nalogo, mi bomo naredili to in ono, priskrbeli bomo denar« itd. Tako vas nekaj časa masirajo. Če se uprete, sledijo določene sankcije, ki se dotikajo vaše osebnostne integritete: prepoved zaposlitve, premestitve, metanje vaših otrok iz šol. Posebno dobro premislite, da vas ne zadenejo tovrstne sankcije in od tistega trenutka, ko pristanete, ste robot. Ukaz in vsak hip vedo, kje ste in kaj počnete.

• Kako pa je bilo z infiltracijo v nemško obveščevalno službo?

Konec leta 1983 smo izvedli akcijo odkrivanja vnosa orožja za oboroževanje ljudi na Kosovu. Akcija ni uspela, ker nismo odkrili nič organiziranega. V začetku leta 1983 smo odkrili skupino ponarejevalcev dolarjev. Skupaj s kolegi s koprške SDV smo šli k ministru furlanske regije Armandu Petrosiniju, ki je bil šef takajšnje policije. Akcija je uspela, takratni notranji minister Dolanc pa je v pričakovanju izida akcije prebedel vso noč...

V teh primerih organiziranega mednarodnega kriminala sodelujejo policije več držav. Tako so določene uspešne akcije, ki smo jih izvedli v tujini in v katerih sem sodeloval tudi sam, pomenile, da sem za tuje obveščevalne službe postal zanimiv. Zato so mi ponudili sodelovanje. Kot se v teh krogih spodobi, sem jim odgovoril, da moram o tem premisliti.

Ponudba je prispela 16. aprila 1985, ko sem v ZRN opravljal določen posel. Ker sem bil operativec, sem se po opravljeni nalogi vračal v Jugoslavijo. Ko sem oddajal uradno poročilo o delu, sem o tem obvestil svojega nadrejenega v SDV. Potem sem se odpravil na komando ljubljanske armadnega območja, ker mi ta pot ni bila neznana. Poiskal sem polkovnika (takrat majorja Boška Mutića in mu sporočil, da sem prvič v svoji karieri dobil ponudbo za sodelovanje z nemško obveščevalno službo. Rekel sem mu, da pristanek na sodelovanje ni moja stvar in da se v to nočem spuščati, ker imam druge obveznosti. Konec koncev so oni tisti, ki lahko o tem odločijo itn.

Na tem mestu se zdi nekaj posebej zanimivo. Namreč to, da ste vi kot najemnik SDV za Slovenijo z novico o ponudbi nemške tajne službe odšli na

komando ljubljanske armade po nasvet oziroma pristanek.

Če teh krogov ne poznate, vam razmerje ne more biti povsem jasno. Govorim o »idealnem odnosu« med SDV in vojaško obveščevalno službo. Čeprav sem bil pred tem poklicni vojak, tedaj pa operativec, sem bil prepričan, da v vojski še vedno obstaja kontraobveščevalna služba (KOS), ki je pod vojaško komando. Mislil sem, da je SDV izključno politična policija partije in da se ukvarja s preganjanjem »notranjih sovražnikov«, »zunanje sovražnike« pa lovi Zveza oziroma vojska. Zaradi nevednosti sem se zatekel k vojski in predal poročilo.

Po vsem tem so me čez nekaj časa, točneje 26. maja 1985, poklicali na sedež komande LAO. Tam so bili: Mutić kot eden izmed načelnikov vojaške varnosti, polkovnik Nikolić in moj nadrejeni iz SDV Milan Lah. Jaz sem jim ponovno opisal ponudbo. Mutić je kot predstavnik vojske izjavil, da ponudbo BND zamrzujejo in čakajo na odgovor.

Dva ali tri dni pozneje so sledili pogovori z državno varnostjo. Povedal sem jim, da mi je nemška obveščevalna služba ponudila nalogo njenega protiterorističnega oddelka GSG. Konkretno: moral bi poiskati določene osebe iz RAF-a na Bližnjem vzhodu. Ljudje iz SDV so mi rekli, da je to lepa priložnost, da vstopim v BND, češ, naj se igra nadaljuje, da bodo oni »tehnično vse pokrili«.

Pogovarjali smo se v mestih po vsej Jugoslaviji: od Beograda, Kopra, Ljubljane, Gorice do Doboja. V teh mestih namreč obstajajo »točke« oziroma lokali, kjer je določene pogovore mogoče tajno posneti. Ponudbo za sodelovanje z BND sem prač moral sprejeti. Odšel sem »na kontakt« z agenti BND, kar pomeni, da so mi pustili neko telefonsko številko, potem pa smo se sestajali po zahodni Evropi in na Bližnjem vzhodu.

Naši iz SDV so v želji, da bi me v hierarhiji obveščevalcev BND potisnili čim dlje, nemški obveščevalni službi spodbujali zanimanje za vprašanja vojaške narave. Nemci so bili do mene vedno korektni, saj mi niso vsiljevali kakšnih drugih opravil kot zasledovanje terorističnih dejavnosti Frakcije rdeče armade (RAF).

Kmalu so mi ljudje iz BND povedali, da jih zanima vojaška luka Tivat, kjer montirajo sovjetske vojaške ladje. Pogovore sem posnel, odšel v Jugoslavijo k svojemu šefu in povedal, kaj zanima BND. Državna varnost je ob sodelovanju vojske izbrala tiste podatke, ki sem jih smel predati. To pa je bilo tako, da je polkovnik Marijan Kranjc delal selekcijo med zbranimi podatki vojaške narave, šef iz SDV pa me je poklical na določeno »točko« in rekel, kaj moram posneti, predati in povedati ljudem iz BND.

Izrecno poudarjam, da je

vse verificiralo poveljstvo 9. armadnega območja oziroma načelnik varnosti Marijan Kranjc, ki je to počel v soglasju z nekom iz Beograda. Pokazalo se je, da je bila ta oseba iz Beograda moj glavni preiskovalec.

• V obtožnici se pojavlja tudi italijanska obveščevalna služba SIS-MI.

To so bile te neskončne igre. Nekoč smo se z obveščevalci BND sestali v Italiji. Ob tej priložnosti so nas aretirali agenti italijanske obveščevalne službe, češ da se na njihovem ozemlju ukvarjamo z nedovoljeno dejavnostjo, ki ni diplomatsko regulirana, zakaj tega nismo prej povedali, ker bi bilo v tem primeru vse v redu.

• Kako pa je bilo z vašim sodelovanjem pri umoru švedskega premiera Olafa Palmeja, ki ga omenja vrhovno vojaško sodišče v svoji sodbi?

Zaradi potreb SDV sem obveščevalce BND peljal bliže k naši meji. To lahko povežete z mojim domnevnim sodelovanjem k pri umoru Olafa Palmeja, ko sem bil od 25. do 28. februarja 1986 v inozemstvu. Ne vem, kaj je motiviralo vrhovno vojaško sodišče, da je v izreku sodbe zapisalo, da sem bil zapleten v umor švedskega premiera. Ta špekulacija se je sicer že pojavila na prvostopenjskem sodišču, vendar je v sodbi ni bilo. Obstaja pa v sodnih spisih.

Vedeti je treba, da je bil proces tajen, da je trajal deset dni, da so snemali s kamerami, vse je bilo zastraženo. Zavedal sem se nevarnosti, ker so takrat za informacije o Palmejevem morilcu ponujali nagrado v višini nekaj milijonov dolarjev. Sprva sem se upiral z ugovori, češ, česa me boste še obtožili, pozneje pa sem se ustra-

(dalje na str. 8)

MALI OGLASI

Live-In Care-Giver

Wanted for elderly man, ex-Cleveland, in Phoenix, Arizona. Experience and references needed. Call 562-5721. (67-68)

Housekeeper Wanted

Beachwood area. Working couple needs housekeeper for cooking, cleaning, laundry & taking care of small dog, 5 days a week. Call 771-4785 days or 831-3139 eves. (64-67)

For Sale

Stephen Ave., Euclid, Ohio 5 rooms & 2 baths, also finished basement. 261-3968. (64-67)

ATTENTION: EARN MONEY READING BOOKS! \$32,000/year income potential. Details (1) 602-838-8885 Ext. Bk 1772.

Hiše barvamo zunaj in znotraj. Tapeciramo. (We wallpaper). Popravljamo in delamo nove kuhinje in kopalnice ter tudi druga zidarska in mizarska dela.

Lastnik TONY KRISTAVNIK Pokličite 423-4444

Grdina—Cosic Pogrebni Zavod

17010 Lake Shore Blvd. 531-6300
28890 Chardon Rd. 944-8400
1053 E. 62 Street 431-2088

V družinski lasti že 86 let

P. N. Krasnov

Pri podnožju Božjega prestola

— Roman —

Nekega večera, ko je bilo že težko uloviti motno svetlobo sonca, je prišel »važen« heliogram. Začel se je z besedami: T a j n o, z e l o n u j n o! Takoj so sporočili Ivanu Pavloviču in ta je brž prišel k aparatu.

— Načelniku koljdzatske postojanke. 19**, 11. junija, 6 ura-11 minut zvečer. Prišla poročila, da se je Zarif spet prikazal v prževaljskem okraju. Načelnik okrožja ukazal poslati oddelke, da ga ujamejo. Na ukaz brigadnega poveljnika danes Aničkov s 30 kozaki odšel na Zajcevskoje. Pojdite takoj skozi puščavo v Karkaro, združite se z Aničkovom. Delajte po razmerah. 0139 Pehuhin. —

Heliogram je bil od polkovnika in njegova vsebina je bila Ivanu Pavloviču jasna. Zarif je bil Tarančinec, proslul vodja razbojniške tolpe, ki je bila sestavljena iz grozних morilcev karakirgiškega rodu, kateri so bili izvrstno oboroženi z bodali, puškami in samokresi. Bil je strah Kirgizov za časa letnega taborenja in včasih se je celo predrznil napasti ruske naseljnike. Preteklo jesen so ga kozaki preganjali, a zastonj. Skoro pred njihovimi očmi je posekal majhno, novo naselje in ušel za mejo, na Kitajsko. Kitajska oblastva so obljubila, da ga zgrabijo in izročijo, toda vsak je dobro vedel, da so brez moči, da bi to storila.

Spet se je prikazal v ruskem ozemlju in je po svoji navadi rokavnjačil po gorah, odganjal črede, ropal ženske in neusmiljeno plenil kirgiške šotore. Razpisana je bila nagrada za onega, ki ga ulovi. Kozaki so smatrali uničenje tega nevarnega roparja, ki se je ruskim četam rogal, za častno zadevo. Če bi imel uspeh, bi se mu utegnili pridružiti Karakirgizi in Osrednja Azija bi postala za dolgo časa torišče krvavih političnih borb.

O Zarifu so pripovedovali kar pravljice. Tarančinci in Dunganci so pripovedovali, da zamore prejezditi po tri sto vrst na dan. Ali je imel sebi sličnega dvojnika, ali pa je bil zmožen se pojaviti istočasno na raznih krajih? V Vjerno so ga videli kot prodajalca sadja, razgovarjajočega se z gubernatorjem, (Carska Rusija je bila razdeljena v gubernije, pokrajine. Gubernator = carski namestnik) in istega dne je v kopsalskem okrožju oropal neko karavano s čajem. Če so ga čete obkrožile, je zginil pod zemljo. Jezdil je na čudnem šarcu, črnem z belimi pegami, ki je znal leteti in katerega na navadnem konju nihče ni mogel doteči. Gotovo je bil zvezan z vragom, če ni bil celo sam hudič, ki je bil privzel človeško podobo.

Sibirski kozak se pripravi za pohod v puščavo, panaj bi bilo tudi za mesec dni, v pol

ure. Jedva je Ivan Pavlovič nanzanil posadki, kaj prvi heliogram, in določil štirideset kozakov z najboljšimi konji, ki naj bi šli z njim, še so povedli konje napajat h Koljdzatki, jeli polniti vreče z ovsom in nositi iz shramb vedno pripravljene torbe.

Fanica je videla to vrvenje in stopila k Ivanu Pavloviču, ki je deval v svojo torbo konserve, prepečenec in razno drobnarijo.

— Vi nekam odhajate, stric Vanja?

— Da.

— Kam?

— Prisiljen sem, da vam odgovorim grobo: kaj vas to briga?

— Prav imate. Nič me ne briga. Ker pa bi vam bila lahko v pomoč, vas vprašam.

— Na moji poti mi ne morete biti v pomoč, marveč le v oviro.

Fanica se je namrdnila.

— Mislim, da vas dozdaj nisem motila.

Ivan Pavlovič ni odgovoril. »Zares«, je premišljal, »ali me je dozdaj motila ali ne? Jeli moje življenje od njenega prihoda postalo lepše, udobnejše ali slabše? Ali se ni to, s čemer me je ovirala, izravnalo z njenimi gospodinjskimi sposobnostmi in predvsem z njenim ljubeznivim, vedrim značajem?« Bila bi grda krivica, trditi, da ga je motila.

— Ne, niste me motili. In tudi vam odgovorim: jahamo na vojni pohod; pri tem ženske

ni mesta.

— Zakaj ne?... Ne, stric Vanja, vzemite me s seboj!

In stekla se je preobleč ter je ukazala Caranki, naj osedla in otovori konje.

Prikazala se je na dvorišču, kjer so kozaki že stali v polni opremi. Na glavi je imela kabadinsko kučmo, na rami puško, za pasom nož in torbico za naboje.

— Fanica, — je strogo ukazal Ivan Pavlovič, — vi ne pojezdite z nami. Prepovem vam.

— Prosim vas, vzemite me s seboj. Prosim. Vojaški pohod. Tako redka prilika. Stric Vanja!

— Nikakor ne. Še mislite ne smete na to. Ne maram tvegati vašega življenja... in tudi ne svoje službe.

— Stric Vanja, ne bom vas ovirala.

— Izbijte si to iz glave. Za nobeno ceno ne!

— Pa pojdem sama.

— Potem me primorate, da bom rabil silo. Obkrožil vas bom s kozaki in vas sramotno dam odpeljati na stražnico!

Zaplakala je.

— Stric Vanje, to je surovo. Zakaj delate tako z mano?

Molčal je.

nadaljevanje

Primer delovanja varnostne službe v Sloveniji

(nadaljevanje s str. 7)

šil, ker so me s svojimi konstrukti res ogrožali. Pri vsem tem pa niso imeli nobenih materialnih dokazov, da sem bil v času atentata na Švedskem, letalske karte ali česa podobnega.

Zgodba o Palmeju je nastala zato, ker me je četrtoobtoženi Jože Sitar v najbolj moreči stopnji zaslišanja, ko je kot obtoženec izgubil sposobnost racionalne presoje, iz strahu začel govoriti tisto, kar so želeli preiskovalci in me tako obremenil. Sicer pa je Sitar že na glavni obravnavi povedal, da so preiskovalci nanj izvajali pritisk. V veri, da bo služilo njegovi obrambi, je preiskovalcem izjavil, da sem odpotoval v tujino ravno v času, ko je bil izveden atentat na Palmeja.

• **Kaj pa se je dogajalo v času preiskovalnega zapora? Ker se je celotna zadeva pripravljala v popolni tajnosti, je mogoče predpostaviti, da metode, ki so jih uporabljali med preiskavo, niso bile preveč nežne. Še posebej zato, ker so pripravljali proces proti »vohunom tujih obveščevalnih**

služb«.

Na Povšetovi so me tri dni zasliševali moji bivši kolegi, funkcionarji iz SDV. Grozili so v stilu: kaj bo z otrokom in ženo itn. Tretji dan so me spravili v avto in med potjo govorili: »Veš Rizo, kam gremo?« Odpeljali so me v vojaški arest na Metelkovi. Vodja skupine, ki me je pripeljala, je dal roko sodniku Ferlincu, češ, pripeljali smo vam plen, on pa jim je čestital, ker so ujeli velikega špijona...

Slekli so me do golega, preiskali in odpeljali v samico številka 15, v kateri sem prebil osem mesecev, brez stika z zunanjim svetom. Čeprav me niso pretepali, so metode preiskovalcev, maltretiranje in grožnje ostale enake kot v času najhujšega stalinizma. Obstajajo dosti hujše metode kot je pretepanje.

Enkrat na mesec me je obiskala žena, pogovor je trajal 15 minut. Žena na deset metrov, na vsaki strani pa od šest do osem policajev.

Nekega dne je prišel polkov-

nik Aca Vasiljevič iz Beograda in govoril, da oni že vedo, kaj sem počel, da imajo antene, posnetke itn. Zasliševali so me štirje preiskovalci: dva vojaška in dva iz SDV. Spraševali so me o tem, o čemer sem jim jaz sproti obveščal. Ker njihovih konstruktov in obtožb nisem priznal, so v sobo prinesli televizor in predvajali video posnetke z zasliševanj soobtožencev, kako jočejo in se mečejo ob tla, oni pa jim grozijo, naj priznajo...

Na koncu sem popustil tudi sam in priznal, da je bilo tako kakor oni hočejo. Vedno znova so uporabljali metode toplo/hladno; eden izmed njih je bil prijazen, drugi je spet grozil z umorom mojih bližnjih, s smrtno kaznijo itn. Ob vsem tem so me omamljali s tekočim LSD-jem, ki so ga dodajali hrani; občutek imaš, da vam na tilnik pritiskajo žarečo ploščo, enkrat se smejete, drugič jočete... Ostali obtoženi so dosti težje prenašali doze, s katerimi so jih omamljali: eden je dobil trombozo, drugega pa so odpeljali v psihiatrično bolnico v Polju.

Spraševali so me, če me je strah smrti. Doma so se v stanovanju sprehajali preiskovalci in grozili ženi brez naloga sodišča, žigi posameznih UNZ-jev pa so bili zgolj formalnost za koordinirano akcijo vojaške in državne varnosti. Poleg tega pa je jasno, da vojaško sodišče ne more soditi civilistu, če jim ga ne preda SDV.

• **Same po sebi se vsiljujejo primerjave s procesom proti četverici. Ali ste prišli do kakšnega spoznanja o ozadju?**

V oficirskih krogih ljubljanskega armadnega območja so se že pred leti pojavile zahteve, da je treba del slovenskih intelektualcev, predvsem publicistov in politikov, odstraniti iz javnega življenja. V tem času je bil izdelan seznam, na katerem je okrog 200 ljudi, ki se sproti dopolnjuje. Na spisku so že od vsega začetka ljudje kot Rupel, Bučar, Grafenauer, dopolnjen je z ljudmi okrog Mladine, sega pa tudi v CK ZK Slovenije.

V predlogu za razširitev preiskave v procesu proti meni je nakazana usmeritev vojske pri reševanju določenih konfliktnih situacij v Sloveniji, razmerje do družbenih gibanj, Mladine, teritorialne obrambe itn. V okviru bivšega armadnega območja, sedaj korpusa, obstajajo posebne nepoklicne enote, formirane ob koncu 70. let, namenjene za intervencije proti »notranjemu sovražniku«. Ena izmed teh enot je tudi bataljon policije. Če vojaki ocenijo, da gre za »ogrožanje ustavne ureditve«, poveljnik ljubljanskega korpusa te enote aktivira.

V ozadju procesov pa je tudi SDV. V SDV za Slovenijo namreč obstaja velikosrbski lobi, ki ga predstavlja nekaj ljudi na pomembnih funkcijah. Zastopajo trdo stalinistično opcijo in lahko naredijo vse, kar hočejo, ker nimajo nobenih omejitev. Ta lobi obstaja v vseh

republiških SDV, svojo dejavnost pa opravlja pod krinko t.i. Zveze. Eden izmed predstavnikov tega lobija mi je nekoč rekel, da sem prodal »njegovu državo«.

• **Kakšna pa je vloga operativcev SDV?**

Ločevati moramo vlogo operativca in zamisel, ki se skuha v kabinetih politike. Meni je jasno, zakaj notranji minister v podrobnostih ne ve, kaj se dogaja. Eržen nalog ne dobi od Ertla, ampak od uradne politike, partije. Če pogledate centralni komite, boste videli, da v njem sedijo sami udbovci, zamisli, ki jih dobijo operativci, pa se skuhamo tam. Operativci opravljajo te naloge v prepričanju, da opravljajo plemenito delo, ne zna pa ga presoditi. Ni čudno, če Ertl v primeru četverice v svojih izjavah prihaja v nasprotju, ker mu njegovi niso vsega povedali pravočasno in zato ni imel pravega pregleda. Ne smemo pozabiti, da je Služba državne varnosti še vedno partijska policija, zato njen šef odhaja po naloge v CK.

Novi grobovi

(Nadaljevanje s str. 1)

Mary (Maeme) Belle

Umrla je 77 let stara Mary (Maeme) Belle, hčerka Johana in Jožefe (oba že pok.), sestra že pok. Josephine in Frances Belle, prijateljica Frances Winiski. Pogreb bo iz Zak zavoda na 6016 St. Clair Ave. jutri, v sredo, v cerkev sv. Vida dop. ob 10. in nato na Kalvarijo. Na mrtvaškem odru bo danes, v torek, od 4. do 8. zvečer.

Anton Sedmak

V četrtek, 7. septembra, je v Greenville, Pa., umrl 85 let stari Anton (Tony) Sedmak, rojen v Sloveniji, od koder je prišel v ZDA l. 1919, mož Frances, roj. Kuznik, oče Betty DiNardo, Marjorie Stacy, Allana (pok.), Raymonda, Barbare Bullis in Shirley Meyers, 17-krat stari oče, 10-krat prastari oče, lastoval in vodil Sedmak Moving and Storage Co. od 1928 do 1974, ko se je upokojil in preselil v Andover, Ohio. Pogrebi obredi so bili v oskrbi Želetovega zavoda na E. 152 St.

Jeffrey J. Loiko

V avtomobilski nesreči je bil ubit 23 let stari Jeffrey J. Loiko, sin Josepha in Janet, roj. Kausek, brat Jamesa, član KSKJ in SNPJ ter bil več let aktiven pri Mladinskem pevskem zboru kr. št. 2 SNPJ. Pogrebna maša bo danes, v torek, dop. ob 10.30 v cerkvi sv. Klare, 5659 Mayfield Rd., od tam pa na Verne duše.

Jennie Vidmar

Dne 29. avgusta je umrla Jennie Vidmar, rojena Furlan, žena Michaela, mati Jennie Legan in Florence Krance, 3-krat stara mati, bratje in sestre so že pok., članica ADZ št. 2, Kluba slov. upokojencev na St. Clairju. Pogreb je bil v oskrbi Zak zavoda na St. Clair Ave. s sv. mašo v cerkvi sv. Vida in pokopom na Vernih duš pokopališču.